

Súd:	Krajský súd Prešov
Spisová značka:	20Co/20/2025
Identifikačné číslo súdneho spisu:	8116200992
Dátum vydania rozhodnutia:	23. 04. 2026
Meno a priezvisko sudcu, VSÚ:	JUDr. Michal Boroň
ECLI:	ECLI:SK:KSPO:2026:8116200992.2

Uznesenie

Krajský súd v Prešove v senáte zloženom z predsedu senátu JUDr. Michala Boroňa a členiek senátu JUDr. Viery Kandrikovej a JUDr. Jany Jančíkovej v právnej veci žalobcov: 1/ A. B., nar. XX.XX.XXXX, trvalý pobyt: C. XXX, XXX XX C., 2) D. E., nar. XX.XX.XXXX, trvalý pobyt: C. XXX, XXX XX C., prechodný pobyt: A. XXX, XXX XX A., 3) F. E., nar. XX.XX.XXXX, trvalý pobyt: C. XXX, XXX XX C., žalobcovia v 1. - 3. rade právne zastúpení: Mgr. Vandou Durbákovou, advokátkou, so sídlom Hrnčiarska 2/A, 040 01 Košice - mestská časť Staré Mesto, proti žalovaným: 1/ Súkromné centrum špeciálno-pedagogického poradenstva, so sídlom Átriová 5, 080 01 Prešov, právne zastúpeným JUDr. Jozefom Karabašom, advokátom so sídlom Ružová 10, 083 01 Sabinov, IČO: 37 942 689, 2/ Základná škola s materskou školou Hermanovce, sídlom Hermanovce 374, 082 35 Hendrichovce, IČO: 37 877 496, 3/ Slovenská republika - Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR, so sídlom Stromová 1, 813 30 Bratislava, IČO: 00 164 381, o porušenie zásady rovnakého zaobchádzania, o odvolaní žalobcov a žalovaného v 1. rade proti rozsudku Okresného súdu Prešov sp.zn. 15C/14/2016-557 zo dňa 24.11.2021, jednomyseľne takto

rozhodol:

Zrušuje rozsudok voči žalovanému 1./ a žalovanému 3./ a v rozsahu zrušenia vracia vec súdu prvej inštancie na ďalšie konanie a nové rozhodnutie.

odôvodnenie:

I.

Konanie pred súdom prvej inštancie

1. Okresný súd Prešov (ďalej len „súd prvej inštancie“) napadnutým rozsudkom rozhodol tak, že: „I. Súd určuje, že žalovaný v 1./ rade porušil zásadu rovnakého zaobchádzania vo vzťahu k žalobcom v 1./ - 3./ rade a dopustil sa diskriminácie vo vzdelávaní žalobcov v 1./ - 3./ rade z dôvodu ich rómskej etnickej príslušnosti, a to nedostatočnou psychologickou diagnostikou a následnou rediagnostikou žalobcov v 1./ - 3./ rade, ktorým odporučil vzdelávanie podľa vzdelávacieho programu pre žiakov/-čky s ľahkým mentálnym postihnutím.

II. Súd určuje, že žalovaná v 2./ rade porušila zásadu rovnakého zaobchádzania vo vzťahu k žalobcom v 1./ - 3./ rade a dopustila sa diskriminácie vo vzdelávaní žalobcov v 1./ - 3./ rade z dôvodu ich rómskej etnickej príslušnosti tým, že ich zaradila do systému špeciálneho vzdelávania a vzdelávala ich v rozpore so zákonom podľa vzdelávacieho programu pre žiakov/-čky s ľahkým mentálnym postihnutím a vzdelávaním v etnicky homogénnych špeciálnych triedach, situovaných oddelene od žiakov/- čok z majority, mimo hlavnej budovy školy.

III. Žalovaný v 1./ rade je povinný do troch dní od nadobudnutia právoplatnosti rozsudku zaslať doporučené každému zo žalobcov v 1./ - 3./ rade na adresu ich trvalého pobytu list obsahujúci ospravedlnenie nasledujúceho znenia:

„Vážený A. B. / Vážený D. E./ Vážená F. E., nedostatočnou psychologickou diagnostikou a následnou rediagnostikou Súkromného centra špeciálno-pedagogického poradenstva v G., H. X, na základe

ktorého toto odporučilo vzdelávať Vás podľa vzdelávacieho programu pre žiakov/-čky s ľahkým mentálnym postihnutím, bolo porušené Vaše právo na vzdelanie bez diskriminácie na základe Vašej rómskej etnickej príslušnosti, čím bola znížená Vaša ľudská dôstojnosť, spoločenská vážnosť a Vaše spoločenské uplatnenie. Takýto zásah do Vašich práv bol protiprávny a touto cestou sa Vám zaň hlboko ospravedľujeme.“

IV. Žalovaná v 2./ rade je povinná do troch dní od nadobudnutia právoplatnosti rozsudku zaslať doporučené každému zo žalobcov v 1./ - 3./ rade na adresu ich trvalého pobytu list obsahujúci ospravedlnenie nasledujúceho znenia:

„Vážený A. B. / Vážený D. E./ Vážená F. E., vaším zaradením do systému špeciálneho vzdelávania a vzdelávaním v rozpore so zákonom podľa vzdelávacieho programu pre žiakov/-čky s ľahkým mentálnym postihnutím a vzdelávaním v etnicky homogénnych špeciálnych triedach, situovaných oddelene od žiakov/-čok z majority, mimo hlavnej budovy školy v I. J. D. K. J. C., bolo porušené Vaše právo na vzdelanie bez diskriminácie na základe Vašej rómskej etnickej príslušnosti, čím bola znížená Vaša ľudská dôstojnosť, spoločenská vážnosť a Vaše spoločenské uplatnenie. Takýto zásah do Vašich práv bol protiprávny a touto cestou sa Vám zaň hlboko ospravedľujeme.“

V. Žalovaný v 1./ rade je povinný zaplatiť každému zo žalobcov v 1./ - 3./ rade z titulu náhrady nemajetkovej ujmy sumu vo výške po 2.500,- eur, a to do troch dní od právoplatnosti tohto rozsudku.

VI. Žalovaný v 2./ rade je povinný zaplatiť každému zo žalobcov v 1./ - 3./ rade z titulu náhrady nemajetkovej ujmy sumu vo výške po 2.500,- eur, a to do troch dní od právoplatnosti tohto rozsudku.

VII. V prevyšujúcej časti žalobu zamietla.

VIII. Žalovaní v 1./ a 2./ rade sú povinní spoločne a nerozdielne zaplatiť žalobcom v 1./ - 3./ rade trovy konania v rozsahu 100% o ktorých výške bude rozhodnuté samostatným uznesením po právoplatnosti tohto rozsudku.

IX. Žalovanej v 3. rade nárok na náhradu trov konania nepriznáva a žalobcovia nemajú voči žalovanej v 3. rade nárok na náhradu trov konania.“

2. Súd prvej inštancie svoje rozhodnutie okrem iného odôvodnil tým, že žalobou zo dňa 18.01.2016, doručenou súdu dňa 20.01.2016, sa žalobcovia v 1./ - 3. / rade domáhali, aby súd určil, že každý zo žalovaných v 1./ - 3. / rade porušil vo vzťahu k žalobcom v 1./ - 3./ rade zásadu rovnakého zaobchádzania a dopustil sa tak diskriminácie v ich vzdelávaní, žalobcovia v 1./ - 3./ rade žiadali žalovaných v 1./ - 3./ rade uložiť povinnosť spoločne a nerozdielne zaslať každému zo žalobcov v 1./ - 3./ rade ospravedľujúci list znenia v žalobe špecifikovaného. Tiež sa domáhali, aby boli žalovaní v 1./ - 3./ rade spoločne a nerozdielne každému zo žalobcov v 1./ - 3./ rade nahradiť z titulu nemajetkovej ujmy sumu vo výške 5.000,- eur a nahradiť im spoločne a nerozdielne trovy konania.

Žalobu odôvodnili tým, že žalobca v 1./ rade bol a žalobca v 2./ rade a žalobkyňa v 3./ rade sú žiakmi a žiačkou žalovanej v 2./ rade. Žalobca v 2./ rade v súčasnosti navštevuje deviaty ročník, žalobkyňa v 3./ rade je žiačkou ôsmeho ročníka a žalobca v 1./ rade povinnú školskú dochádzku ukončil v júni 2014. Žalobca v 1./ rade bol a žalobca v 2./ rade a žalobkyňa v 3./ rade sú zaradení do špeciálnych tried pre žiakov/-čky s mentálnym postihnutím a sú vzdelávaní podľa vzdelávacieho programu pre žiakov s ľahkým mentálnym postihnutím. Žalobcovia v 1./ - 3./ rade sú rómskej etnickej príslušnosti. Žalovaný v 1./ rade je zariadením špeciálnopedagogického poradenstva, ktoré patrí medzi základné zložky systému výchovného poradenstva a prevencie. Je neziskovou organizáciou, ktorej hlavnou činnosťou je ostatné vzdelávanie. Dlhodobo spolupracuje so žalovanou v 2./ rade pri psychologickkej diagnostike a rediagnostike žiakov/-čok s mentálnym postihnutím, poskytuje jej metodickú pomoc a usmernenie pri integrácii žiakov so špecifickými výchovno-vzdelávacími potrebami. Žalovaný v 1./ rade vykonával aj vstupnú diagnostiku žalobcu v 1./ rade a ostatnú rediagnostiku u žalobcu v 2./ rade a žalobkyne v 3./ rade na žiadosť žalovanej v 2./ rade. Žalovaná v 2./ rade je výchovno-vzdelávacou inštitúciou zaradenou do siete škôl a školských zariadení, zriadenou obcou Hermanovce. V aktuálnom školskom roku 2015/2016 vzdeláva 214 žiakov/-čok, z nich až 133 žiakov/-čok s mentálnym postihnutím. Pri psychologickkej diagnostike a rediagnostike žiakov/-čok s mentálnym postihnutím dlhodobo spolupracuje so žalovanou v 1./ rade. Žalovaná v 2./ rade vzdeláva 144 žiakov/-čok rómskej etnickej príslušnosti (t.j. 67,29 % z celkového počtu). Len 15 z nich je vzdelávaných v bežných triedach podľa riadneho vzdelávacieho programu, ďalších 16 rómskych žiakov/-čok s ľahkým mentálnym postihnutím je vzdelávaných v bežných triedach na základe individuálnych vzdelávacích programov a ostatných 113 rómskych žiakov/-čok je vzdelávaných v špeciálnych triedach. Pomer žiakov/-čok s mentálnym postihnutím u žalovanej v 2./ rade (62,15 % z celkového počtu žiakov) vysoko prevyšuje celoslovenský priemer (v školskom roku

2012/2013 to bolo 11,73 %). Až 129 žiakov/-čok z počtu 133 žiakov/-čok s mentálnym postihnutím je rómskeho etnického pôvodu (96,99 %). Mentálny postih bol tak diagnostikovaný až 89,58 % žiakom/-čkám všetkých žiakov/-čok rómskej etnickej príslušnosti (129 z ich celkového počtu 144). V špeciálnych triedach pre žiakov/-čky s ľahkým mentálnym postihnutím vzdeláva žalovaná v 2./ rade 111 žiakov/-čok, medzi nimi aj žalobcu v 2./ rade (X.B. L.) a žalobkyňu v 3. rade (X.M. L.). Pred ukončením povinnej školskej dochádzky bol v špeciálnej triede vzdelávaný aj žalobca v 1./ rade. Žalovaná v 2./ rade má pre špeciálne triedy a triedu nultého ročníka (ktorú navštevujú tiež výlučne deti rómskej etnickej príslušnosti) dve samostatné školské budovy mimo hlavnej budovy školy, aj priamo v lokalite obývanej výlučne osobami rómskej etnickej príslušnosti - v jednej má 6 tried a počítačovú učebňu a v druhej sú 4 triedy (viď Správa o výchovno-vzdelávacej činnosti, jej výsledkoch a podmienkach školy za školský rok 2014/2015 zo dňa 10.09.2015, str. 23). Vyučovanie v špeciálnych triedach prebieha dvojsemenne. V hlavnej školskej budove sú výlučne bežné triedy. Žalovaná v 3./ rade, ako členský štát Európskej únie a Rady Európy, je viazaná o.i. aj pozitívnou povinnosťou prijímať opatrenia vedúce k predchádzaniu všetkým formám diskriminácie a v prípade existencie diskriminácie je povinná prijať opatrenia vedúce k jej odstráneniu. Žalovaná v 3. rade priznala nedostatky v špeciálnom školstve a ich diskriminačný dopad na rómskych žiakov/-čky už v roku 2001, v dokumente s názvom MILÉNIUM Národný program výchovy a vzdelávania v Slovenskej republike na najbližších 15 - 20 rokov. Dokument pomenoval základné východiská a princípy zmien vo výchove a vzdelávaní, okrem iného v bode 3. Cieľový stav výchovy a vzdelávania vytýčil ako hlavný cieľ aj „znižiť počet detí v špeciálnych školách, sprísniť diagnostikovanie detí so špeciálnymi potrebami, účinnejšie využívať možnosti integrácie detí so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami so zdravou populáciou“. V dokumente s názvom Národný akčný plán Slovenskej republiky k Dekáde začleňovania rómskej populácie 2005 - 2015 z roku 2005 si žalovaná v 3./ rade stanovila aj zámer „znižiť percento rómskych detí navštevujúcich špeciálne základné školy a špeciálne výchovné zariadenia“. Cieľom, ktorý zodpovedá tomuto zámeru, je eliminácia nesprávneho diagnostikovania rómskych detí a zníženie počtu rómskych detí zaradených v špeciálnych základných školách a špeciálnych výchovných zariadeniach o 15 % Ako vyplýva z odsekov 236 a 237 Správy o stave školstva na Slovensku a o systémových krokoch na podporu jeho ďalšieho rozvoja, z dielne Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR zo septembra 2013 (ďalej len „Správa“), „problémom sa javí zaraďovanie žiakov bez špeciálnych výchovno-vzdelávacích potrieb do špeciálnych škôl. Ide najmä o žiakov pochádzajúcich so sociálne znevýhodneného prostredia. Nášmu vzdelávaciemu systému je vyčítané, že až príliš veľa detí a žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia (spravidla rómskych detí a žiakov, lebo tieto deti a žiaci tvoria rozhodujúci podiel z detí a žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia) je vzdelávaných v špeciálnych školách alebo špeciálnych triedach. Jednou z príčin umiestňovania detí bez mentálneho postihnutia do špeciálnych tried alebo špeciálnych škôl je pravdepodobne nedostatočná diagnostika už pri zápise, nedostatočné ovládanie štátneho jazyka zo strany detí, ale aj nepoužívanie rómskeho jazyka pri testovaní alebo iných odborných činnostiach v rámci diagnostiky. Taktiež je potrebné konštatovať, že sa nedostatočne využíva možnosť nápravy uvedeného stavu vykonávaním rediagnostiky a ak sa aj vykoná, tak sa robí tým istým subjektom, ktorý vykonal pôvodnú diagnostiku.“ V záujme riešenia načrtnutých problémov je podľa Správy potrebné zamerať sa na riešenie úloh, medzi ktorými je okrem iných aj „eliminovať umiestňovanie žiakov bez mentálneho postihnutia do špeciálnej základnej školy zjednotením postupov pri diagnostických vyšetreniach vykonávaných školskými zariadeniami výchovného poradenstva s prevenciou“ (viď odsek 239 písm. o) Správy). Nadmerný podiel rómskych žiakov/-čok v slovenskom špeciálnom školstve je dlhodobo predmetom kritiky žalovanej v 3./ rade zo strany mnohých medzinárodných inštitúcií na ochranu ľudských práv, ako sú Výbory OSN, ktoré monitorujú dodržiavanie a implementáciu medzinárodných zmlúv o ľudských právach, ktoré žalovaná v 3. rade ratifikovala. Výbor OSN pre odstránenie rasovej diskriminácie vo svojich aktuálnych záverečných zisteniach z roku 2013 vo vzťahu k žalovanej v 3./ rade opakovane vyjadril znepokojenie nad skutočnosťou, že rómski žiaci/-čky sú dramatickým spôsobom nadmerne zastúpení v špeciálnych školách. Na nadmerné zastúpenie rómskych žiakov/-čky v špeciálnom školstve na Slovensku poukázal v roku 2015 vo svojich záverečných zisteniach aj Výbor OSN proti mučeniu (CAT) a vo svojej monitorovacej správe aj komisár Rady Európy pre ľudské práva. Z dôvodu pretrvávajúcej segregácie rómskych detí v špeciálnych školách a v samostatných triedach a školách začala Európska komisia proti žalovanej v 3./ rade v apríli 2015 konanie v zmysle článku 258 Zmluvy o fungovaní Európskej únie za porušovanie práva EÚ v oblasti ochrany pred diskrimináciou.

Žalobca v 1./ rade navštevoval špeciálnu triedu u žalovanej v 2./ rade počas celého trvania jeho primárneho vzdelávania až do ukončenia povinnej školskej dochádzky v júni 2014. Odporúčanie vzdelávať žalobcu v 1./ rade v špeciálnej triede pre žiakov s mentálnym postihnutím, podľa

vzdelávacieho programu ISCED 1 - primárne vzdelávanie pre žiakov s ľahkým stupňom mentálneho postihnutia, vyplynulo aj zo záverov psychologického vyšetrenia žalovaným v 1./ rade zo dňa 24.04.2013. Zo správy vyplýva, že „psychologické vyšetrenie poukazuje na aktuálnu úroveň intelektových schopností na hranici pásma ľahkého mentálneho postihnutia - ľahký stupeň, v prospech verbálnej zložky intelektu, s oslabeným psychomotorickým tempom“. Zo správy nie je možné zistiť, aké psychodiagnostické metodiky, testové materiály a ktoré konkrétne subtesty žalovaný v 1./ rade pri psychologickom vyšetrení žalobcu v 1./ rade použil. Je však zrejmé, že postup pri diagnostikovaní mentálneho postihnutia vychádzal z jednorazového vyšetrenia a pravdepodobne výlučne z výsledku inteligenčného testu. Na žiadosť matky bol žalobca v 1./ rade v decembri 2014 vyšetrený Súkromným centrom pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie v Košiciach. Zo záverov vyplýva, že „aktuálne psychologické vyšetrenie poukazuje na nerovnomernosť výkonov v intelektovom vývine - úroveň intelektových schopností sa pohybovala v pásme podpriemeru v neverbálnej zložke a verbálna zložka inteligencie bola slabšia, na hranici pásma ľahkého mentálneho postihnutia“. Psychologička odporúčala uvažovať o ukončení školskej dochádzky v podmienkach bežnej základnej školy (napríklad umožniť žiakovi navštevovať 9. ročník ZŠ).

Žalobca v 2./ rade bol po absolvovaní nultého ročníka u žalovanej v 2. rade zaradený do prvého ročníka bežnej triedy. V druhom ročníku sa vzdelával v bežnej triede podľa individuálneho študijného plánu. Následne, od tretieho ročníka bol žalobca v 2./ rade zaradený do špeciálnej triedy a vzdelávaný podľa variantu A. Špeciálnu triedu navštevuje doposiaľ. Žalobca v 2./ rade ani jeho zákonní zástupcovia nedisponujú správou z ostatného psychologického vyšetrenia realizovaného žalovaným v 1./ rade v rámci rediagnostiky, ktorú na základe žiadosti žalovanej v 2./ rade s ich súhlasom naposledy absolvoval na jar v roku 2014. Keďže však zo strany žalovanej v 2./ rade neboli po vyšetrení prijaté žiadne opatrenia vo vzťahu k zmene formy a metód vzdelávania žalobcu v 2./ rade, je zrejmé, že psychologické vyšetrenie potvrdilo závery predošlých psychologických vyšetrení o jeho ľahkom mentálnom postihnutí. Na žiadosť matky bol žalovaný v 2./ rade vo februári 2015 psychologicky vyšetrený v Detskom centre Výskumného ústavu detskej psychológie a patopsychológie v Bratislave (ďalej ako „DC VÚDPaP“). Zo správy z vyšetrenia je možné zistiť, aké metódy boli pri psychologickom vyšetrení použité a aké výsledky v jednotlivých sledovaných zložkách - škálach žalobca v 2./ rade dosiahol. Rovnako je zrejmé, že psychologička brala ohľad aj na vplyv jazykového prostredia (keďže materinský jazyk žalobcu v 2./ rade nie je testovacím jazykom), jeho vývin v sociálne znevýhodnenom prostredí a vzdelávanie žalobcu v 2./ rade s redukovanými obsahmi (iné skúsenosti a poznatky, než akými disponujú majoritné deti, ktorých výkony sú podkladom pre normy). Psychologička tiež konštatovala, že výkony žalobcu v 2./ rade sú teda aj odrazom znevýhodňujúcich okolností a viaceré nie sú preto validným ukazovateľom prirodzených schopností. Celkový výkon žalobcu v 2./ rade v inteligenčných testoch zodpovedá norme (hlboký podpriemer/hraničné pásmo) - výkon vo verbálnej aj neverbálnej škále je na rovnakej úrovni, v rámci jednotlivých škál sú výrazné diskrepancie, v neverbálnej extrémne (siahajú od výkonu pod úrovňou normy po výkon na úrovni populačného priemeru). V záveroch z vyšetrenia psychologička konštatovala, že „z výsledkov vyplýva, že žiak nemá byť vzdelávaný podľa vzdelávacieho programu pre žiakov s mentálnym postihnutím“.

Žalobkyňa v 3./ rade u žalovanej v 2./ rade absolvovala nultý ročník, následne bola od prvého ročníka zaradená do špeciálnej triedy, ktorú navštevuje doposiaľ. Posledná rediagnostika žalobkyne v 3./ rade bola na základe žiadosti žalovanej v 2./ rade a so súhlasom jej zákonnej zástupkyne uskutočnená žalovaným v 1./ rade dňa 28.03.2014. Podľa záverov vyšetrenia „úroveň rozumových schopností sa t. č. nachádza „v pásme ľahkého mentálneho postihnutia, s nerovnomerným rozložením čiastkových výkonov, v prospech verbálnej zložky intelektu“. Vzhľadom k zistenej úrovni intelektových schopností žalovaný v 1. rade odporučil žalobkyňu v 3./ rade aj naďalej vzdelávať v špeciálnej triede ZŠ, podľa vzdelávacieho programu ISCED1 - primárne vzdelávanie pre žiakov s mentálnym postihnutím. Rovnako ako u žalobcu v 1./ rade, ani z tejto správy žalovaného v 1./ rade nie je možné zistiť, aké psychodiagnostické metodiky, testové materiály a ktoré konkrétne subtesty pri psychologickom vyšetrení žalobkyne v 3./ rade použil. Rovnako je však zrejmé, že aj u žalobkyne v 3./ rade prebehla rediagnostika žalovaným v 1./ rade jednorazovým vyšetrením a pravdepodobne výlučne na základe inteligenčného testu.

Na žiadosť matky bola žalobkyňa v 3./ rade vo februári 2015 psychologicky vyšetrená v DC VÚDPaP. Rovnako, aj táto správa DC VÚDPaP obsahuje informácie o tom, aké metódy boli pri psychologickom vyšetrení žalobkyne v 3./ rade použité a aké výsledky v jednotlivých sledovaných zložkách - škálach žalobkyňa v 3./ rade dosiahla. Rovnako je zrejmé, že psychologička aj v tomto prípade pri hodnotení výsledkov psychologického vyšetrenia brala ohľad na vplyv jazykového prostredia žalobkyne v 3./ rade, keďže jej materinský jazyk nebol testovacím jazykom, ako aj jej vývin v sociálne znevýhodnenom

prostredí. Psychologička konštatovala, že deficitné výkony žalobkyne v 3./ rade v dvoch subtestoch (obsahovali úlohy, ktoré si vyžadovali konkrétne poznatky a skúsenosti) je vo veľkej miere ovplyvnený redukovaným obsahom vzdelávania a pravdepodobne obmedzeným prístupom k veciam, bežným pre majoritné deti, ktorých výkony sú podkladom pre normy - preto ich nemožno pokladať za validnú mieru intelektového vývinu. Celkový výkon žalobkyne v 3./ rade v inteligenčných testoch v čase vyšetrenia zodpovedá norme (výsledok je v pásme hlbokého podpriemeru/hraničné pásmo), pričom výkony v jednotlivých typoch úloh sú extrémne nerovnomerne rozložené a siahajú od zjavne deficitných po primerané, a to rovnako vo verbálnej aj v neverbálnej škále. Na základe analýzy výkonov žalobkyne v 3./ rade psychologička konštatovala, že prirodzené intelektové schopnosti dieťaťa sú na lepšej úrovni ako aktuálny výsledok (úsudok na veku primeranej úrovni). V záveroch z vyšetrenia psychologička jednoznačne uviedla, že „z výsledkov vyplýva, že žiacka nemá byť vzdelávaná podľa výchovno-vzdelávacieho programu pre žiakov s mentálnym postihnutím“.

Podľa žalobcov diagnostické testy, ktoré sa na Slovensku najčastejšie používajú, nie sú metodologicky vhodné pre diagnostiku či následnú rediagnostiku rómskych detí. Sú koncipované v slovenskom jazyku, štandardizované pre Slovákov/Slovenky, predpokladajú určité množstvo znalostí a zručností asociovaných s predpokladaným inteligentným správaním, ako aj s jazykovou vybavenosťou prináležiacou členovi/členke strednej sociálnej vrstvy. Nakoľko Rómovia/Rómky neboli zapojení do štandardizácie testov, použitie týchto testov v ich prípade je metodologicky nesprávne. Najčastejšie používané testy majú minimálnu využiteľnosť pre rozlišovanie medzi mentálnym postihnutím (fyziologického pôvodu) a vývojovým oneskorením prameniaticim zo sociálneho prostredia, keďže neberú do úvahy vývojový potenciál dieťaťa. Nezanedbateľným kľúčovým faktorom, ktorý vedie k nesprávnemu diagnostikovaniu mentálneho postihnutia u rómskych detí je nedostatočná znalosť slovenského jazyka v čase zápisu do základnej školy, v ktorom testovanie prebieha. Ďalším nedostatkom pri psychologickej diagnostike je vysoký stupeň subjektivity psychológa/gičky pri vyhodnocovaní testov a tiež spätná nepreskúmateľnosť záverov testovania.

Žalobcovia majú za to, že ich nedostatočná psychologická diagnostika a rediagnostika zo strany žalovaného v 1./ rade, ich zaradenie do systému špeciálneho vzdelávania, ako aj ich vzdelávanie u žalovanej v 2./ rade podľa vzdelávacieho programu pre žiakov/-čky s ľahkým mentálnym postihnutím, navyše v etnicky homogénnych triedach umiestnených mimo hlavnej budovy, aj priamo v lokalite obývanej výlučne osobami rómskej etnickej príslušnosti, boli v rozpore s medzinárodnými právnymi predpismi na ochranu ľudských práv, právom EÚ, slovenskou antidiskriminačnou legislatívou a judikatúrou Európskeho súdu pre ľudské práva, a toto konanie ako aj dlhodobá nečinnosť žalovanej v 3./ rade, predstavuje porušenie ich práva na vzdelanie a tiež porušenie zásady rovnakého zaobchádzania vo vzdelávaní a zakladá ich diskrimináciu na základe ich rasy a etnickej príslušnosti. Podľa judikatúry ESLP (napr. rozsudok Veľkého senátu ESLP vo veci Oršuš a ostatní proti Chorvátsku z 16.03.2010, sťažnosť č. 15766/03, odseky 147 - 148, rozhodnutie Veľkého senátu ESLP vo veci D.H. a ostatní proti Českej republike z 13.11.2007, sťažnosť č. 57325/00) sa Rómovia/-ky v dôsledku svojej pohnutej histórie, nestálosti a večnému vykoreneniu stali znevýhodnenou a zraniteľnou menšinou, ktorá vyžaduje špeciálnu ochranu - ich zraniteľné postavenie vyžaduje špeciálnu pozornosť voči ich potrebám a ich odlišnostiam, a to aj pri prijímaní rozhodnutí v konkrétnych prípadoch. Táto ochrana sa vzťahuje i na oblasť vzdelania. Žalobcovia majú za to, že diagnostické testovanie žalovaného v 1./ rade bolo neobjektívne a nezohľadňovalo ich odlišnosti a špecifické charakteristiky, ktoré v porovnaní s deťmi z majority mali a majú (porovnaj s rozhodnutím Veľkého senátu ESLP vo veci D.H. a ostatní proti Českej republike z 13.11.2007, sťažnosť č. 57325/00, ods. 201). Žalovaný v 1./ rade, podľa názoru žalobcov, pri ich diagnostike, resp. rediagnostike, kládol veľký dôraz na štandardizované testy, ktoré boli vytvorené pre iné skupiny ľudí a pri psychologickom testovaní boli použité izolovane, bez ohľadu na sociálny a etnický pôvod žalobcov a ich nedostatočnú znalosť testovacieho jazyka. Takýmto nedostatočným testovaním zo strany žalovaného v 1./ rade bolo žalobcom v rozpore so zákonom diagnostikované ľahké mentálne postihnutie. Na základe záverov tohto testovania bolo žalobcom zo strany žalovaného v 1. rade odporúčané vzdelávanie podľa vzdelávacieho programu pre žiakov/-čky s ľahkým mentálnym postihnutím. Žalobcovia majú za to, že konanie, ktorým žalovaná v 2./ rade porušila zásadu rovnakého zaobchádzania, spočíva najmä v ich zaradení do systému špeciálneho vzdelávania a ich dlhodobým vzdelávaním podľa vzdelávacieho programu pre žiakov/-čky s ľahkým mentálnym postihnutím aj napriek skutočnosti, že žiaden mentálny postih nemajú a nikdy nemali. Žalovaná v 2./ rade zaradila a aktuálne vzdeláva v špeciálnych triedach podľa programu pre žiakov/-čky s ľahkým mentálnym postihnutím okrem žalobcov aj ďalších 109 žiakov/-čok rómskej etnickej príslušnosti, čo je z celkového počtu 144 rómskych žiakov/-čok u žalovanej v 2./ rade až 77 % a z celkového počtu 214 žiakov/-čok školy viac ako polovica (51,87 %). Takýto pomer je podľa názoru žalobcov neprimeraný a zakladá dôvodné podozrenie na

nezákonné zaradenie a vzdelávanie v špeciálnych triedach podľa programu pre žiakov/-čky s ľahkým mentálnym postihnutím aj u ďalších žiakov/-čok. Žalobcovia majú ďalej za to, že žalovaná v 2./ rade ich vzdelávaním v etnicky homogénnych špeciálnych triedach, situovaných oddelene od žiakov/-čok z majority, mimo hlavnej budovy školy, aj priamo v lokalite obývanej výlučne osobami rómskej etnickej príslušnosti, v rozpore so zákonom segreguje (v prípade žalobcu v 2./ rade a žalobkyne v 3./ rade) a segregovala (v prípade žalobcu v 1./ rade). Žalovaná v 2./ rade nielen symbolicky, ale aj organizačne, priestorovo a fyzicky vylúčila špeciálne triedy, ktoré navštevujú výlučne žiaci/-čky rómskej etnickej príslušnosti, od ostatných žiakov/-čok z majority. Žalobcovia majú za to, že žalovaná v 2./ rade im tak v rozpore so zákonom poskytovala a poskytuje (v prípade žalobcu v 2./ rade a žalobkyne v 3./ rade) výchovu a vzdelávanie za objektívne nižších kvalitatívnych podmienok vplývajúcich na nedostatočný všestranný rozvoj osobnosti žalobcov, ako aj nedostatočnú socializáciu a integráciu do spoločnosti. Žalovaná v 3. rade podľa žalobcov porušila zásadu rovnakého zaobchádzania svojou nečinnosťou, keď dlhodobo ignoruje skutočnosť, že rómske deti - a teda aj žalobcovia - sú v rozpore so zákonom v nadmernom počte vzdelávané podľa vzdelávacích programov pre žiakov/-čky s mentálnym postihnutím, pričom mentálny postih nemajú a bol im len neprávne diagnostikovaný. Aj napriek skutočnosti, že tento protiprávny stav je žalovanej v 3./ rade dlhodobo známy, doposiaľ neprijala žiadne účinné opatrenia na odstránenie diskriminácie rómskych detí, vzdelávaných v systéme špeciálneho vzdelávania, ktorým bol mentálny postih len nesprávne diagnostikovaný, medzi nimi aj žalobcov. Keďže dodržiavanie zásady rovnakého zaobchádzania spočíva o. i. aj v predchádzaní, zakázaní a odstraňovaní všetkých praktík rasovej diskriminácie, žalovaná v 3./ rade ako členský štát Európskej únie a Rady Európy je viazaná aj pozitívnou povinnosťou prijímať opatrenia vedúce k predchádzaniu všetkým formám diskriminácie a v prípade existencie diskriminácie je povinná prijať opatrenia vedúce k jej odstráneniu, k čomu však v tomto prípade nedošlo. Žalovaná v 3./ rade proti nezákonnému stavu u žalovanej v 2./ rade doposiaľ nezakročila, nekonala a neprijala žiadne účinné opatrenia na odstránenie tohto stavu, čo malo dopad aj na žalobcov. Žalovaná v 3./ rade sa v zmysle vyššie citovaných medzinárodných zmlúv o ľudských právach zaviazala zabezpečiť každému dieťaťu vzdelanie, ktoré bude smerovať k plnému rozvoju jeho osobnosti. Zaviazala sa zabezpečiť každému dieťaťu také vzdelanie, ktoré ho pripraví na zodpovedný život v slobodnej spoločnosti, v duchu porozumenia, tolerance, rovnosti a priateľstva medzi všetkými ľuďmi. Vzdelávanie je v tomto ponímaní komplexným procesom nadobúdania širokého množstva vedomostí, zručností a skúseností, ktoré umožňujú dieťaťu rozvíjať sa individuálne, aj v kolektíve, a žiť plnohodnotný život v spoločnosti. Bezodôvodné niekoľko rokov trvajúce vzdelávanie žalobcov v špeciálnych triedach, podľa vzdelávacieho programu pre žiakov/-čky s ľahkým mentálnym postihnutím, bez toho, aby žalobcovia ľahký mentálny postih mali, navyše v etnicky homogénnych špeciálnych triedach v škole, mimo hlavnej budovy školy, aj priamo v lokalite obývanej výlučne osobami rómskej etnickej príslušnosti, tento cieľ zo svojej podstaty nemôže progresívne naplňovať.

Učebné osnovy žiakov/-čok s mentálnym postihnutím sú nižšej úrovne ako učebné osnovy v hlavnom vzdelávacom prúde, v dôsledku čoho žalobcom nezákonne vzdelávaných podľa programu pre žiakov/-čky s ľahkým mentálnym postihnutím, nebolo (v prípade žalobcu v 1./ rade) a nie je (v prípade žalobcu v 2./ rade a žalobkyne v 3./ rade) poskytované vzdelanie v rovnakom rozsahu, ako žiakom/-čkam vzdelávaným podľa vzdelávacích programov bežných škôl a tried. Vzdelanie, ktoré žalobcovia dostávajú (v prípade žalobcu v 2./ rade a žalobkyne v 3./ rade), resp. dostali, porušilo ich právo na kvalitné vzdelanie, významne ohrozilo ich ďalší osobný rozvoj a neumožnilo dostatočne rozvíjať ich schopnosti a zručnosti. Namiesto toho, aby im pomohlo integrovať sa a rozvíjať zručnosti, ktoré by im uľahčili život v majoritnej spoločnosti, vzdelanie, ktoré dostali ešte viac zhoršilo ich nevýhodné postavenie v spoločnosti (napr. rozhodnutie Komory ESLP vo veci Horváth a Kiss proti Maďarsku z 29.01.2013, sťažnosť č. 11146/11, rozhodnutie Veľkého senátu ESLP vo veci D.H. a ostatní proti Českej republike z 13.11.2007, sťažnosť č. 57325/00, ods. 207). Výrazné rozdiely medzi štandardnými a špeciálnymi učebnými osnovami značne limitujú možnosti preradenia žalobcu v 2./ rade a žalobkyne v 3./ rade zo systému špeciálneho vzdelávania do štandardného systému vzdelávania - zo špeciálnych tried do štandardných, a to aj s ohľadom na skutočnosť, že žalobca v 2./ rade navštevuje posledný 9. ročník a žalobkyňa v 3./ rade predposledný 8. ročník základného vzdelania. S ohľadom na stupeň diagnostikovaného ľahkého mentálneho postihnutia a vzdelávania žalobcov podľa vzdelávacieho programu pre žiakov/-čky s ľahkým mentálnym postihnutím, sú im po absolvovaní špeciálneho základného vzdelania dostupné len dve možnosti pre pokračovanie v štúdiu, a to štúdium v odbornom učilišti a v praktickej škole, bez akejkoľvek ďalšej možnosti prístupu k štandardnému stredoškolskému vzdelaniu. Odborné učilištia pripravujú žiakov/-čky s mentálnym postihnutím, ktorí ukončili deviaty ročník alebo povinnú školskú dochádzku, na výkon príslušného povolania, pri ktorom sa od nich po ukončení štúdia očakáva samostatný výkon usmerňovaný inými osobami (tzv. pomocné práce). Praktické školy sú určené pre

žiacov/-čky s mentálnym postihnutím, ktorí neboli prijatí do odborného učilišťa alebo nezvládli jeho vzdelávací obsah. Príprava v praktických školách je zameraná na to, aby absolventom/-kám umožnila vykonávanie jednoduchých úloh pod dozorom, napr. v chránenom pracovisku. Je pritom nesporné, že po ukončení takéhoto špeciálneho stredoškolského vzdelania sú pracovné príležitosti absolventov/-tiiek značne obmedzené až neprístupné. To malo nesporný dopad aj na skutočnosť, že žalobca v 1./ rade po skončení povinnej 10-ročnej školskej dochádzky, ktorú celú absolvoval v špeciálnej triede u žalovanej v 2./ rade, vo svojom ďalšom vzdelávaní na špeciálnej strednej škole ani nepokračoval. Mal záujem vyučiť sa za automechanika na strednej odbornej škole v D., no vzhľadom na skutočnosť, že ukončil základné vzdelávanie podľa vzdelávacieho programu pre žiakov/-čky s mentálnym postihnutím, bolo mu zo strany školy oznámené, že nemá splnené podmienky pre prijatie na takýto typ stredoškolského vzdelania. Od skončenia povinnej školskej dochádzky je tak evidovaný v evidencii uchádzačov o zamestnanie Úradu práce, sociálnych vecí a rodiny v Prešove a zatiaľ bezúspešne si hľadá zamestnanie zodpovedajúce ním dosiahnutému stupňu vzdelania. Za jediný účinný prostriedok ochrany pre diskrimináciu tak žalobcovia považujú primerané zadosťučinenie, spočívajúce najmä v ospravedlnení sa žalovaných žalobcom za hlboký zásah do ich ľudských práv a dôstojnosti. Keďže nedodržaním zásady rovnakého zaobchádzania bola značným spôsobom znížená aj ľudská dôstojnosť žalobcov, spoločenská vážnosť a najmä ich spoločenské uplatnenie (ako to už podrobnejšie popísali vyššie), primerané zadosťučinenie vo forme ospravedlnenia nepovažujú za dostačujúce a podaným návrhom na začatie konania sa tak domáhajú aj náhrady nemajetkovej ujmy v peniazoch, a to vo výške po 5000,- eur pre každého z nich.

Žalovaná v 2./ rade k žalobe uviedla, že vyšetrenie pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie v Košiciach je cca 1,5 roka staré a vyšetrenie VÚDPaP Bratislava je 1 rok staré. O týchto vyšetreniach ju rodičia neinformovali a taktiež nemala vedomosť od uvedených inštitúcií, že tieto deti navrhujú preradiť do štandardného vzdelávania na základe ich vlastných diagnostických vyšetrení. Zo všetkých okolností žalobného návrhu vyplýva, že žaloba sa pripravovala dlhodobo zámerne na toto súdne pojednávanie. Žalobcovia boli účelovo diagnostikovaní, so školou po celú dobu od kedy vykonali uvedené, sporné diagnostické vyšetrenia nekomunikovali a hlavne JUDr. Durbáková v žalobnom návrhu nepredložila žiadosť rodičov-žalobcov v 1./ až 3./ rade, že žiadajú o preradenie zo špeciálnych tried do bežných tried v ktorých sa vykonáva štandardné vzdelávanie, pretože takúto žiadosť ani jeden zo žalobcov školy nikdy nepredložili. Ich úmysel vzdelávať deti žalobcov v bežných triedach sa škola dozvedela až zo žalobného návrhu.

Žalovaná v 3./ rade k podanej žalobe uviedla, že nie je so žalobcami v žiadnom občianskoprávnom, príp. inom právnom vzťahu. Zo žaloby taktiež nevyplýva, že by žalobcovia namietali nezákonnosť rozhodnutia, opatrenia alebo iného zásahu orgánu verejnej moci. Žalobcovia navyše v žalobe ani nenamietajú nezákonnosť konkrétneho rozhodnutia alebo postupu orgánu verejnej správy, ktoré by založilo diskrimináciu žalobcov. V uvedenom prípade podľa nejde ani o inú právnu vec v zmysle § 7 ods. 3 O.s.p.. V prípade, že by žalobcovia považovali za inú právnu vec neplnenie si záväzkov Slovenskej republiky vyplývajúcich z medzinárodných zmlúv, potom by Slovenská republika musela byť účastníkom každého súdneho sporu týkajúceho sa ochrany pred diskrimináciou. Ďalej uviedla, že žalovaná v 3. rade nie je v danom prípade pasívne legitimovaná, nakoľko nie je so žalobcami v žiadnom právnom vzťahu v zmysle § 3 ods. 1 a § 5 antidiskriminačného zákona. Žalobcovia vo svojej žalobe neuvádzajú, z ktorého právneho vzťahu medzi Slovenskou republikou a žalobcami vyplýva porušenie zásady rovnakého zaobchádzania. Porušenie povinnosti prijať účinné preventívne opatrenia na ochranu pred diskrimináciou a opatrenia na odstránenie diskriminácie žalobcov vzdelávaných podľa vzdelávacieho programu pre žiakov s mentálnym postihnutím u žalovanej v 2./ rade, ktoré žalobcovia žalovanej v 3./ rade vytýkajú, nevyplýva zo žiadneho právneho vzťahu medzi žalovanou v 3./ rade a žalobcami.

Školský zákon ani vyhláška Ministerstva školstva SR o školských zariadeniach výchovného poradenstva a prevencie neurčujú náležitosti správy z diagnostického vyšetrenia, preto súčasťou tejto správy nemusia byť použité diagnostické postupy. Žalobcovia nedisponujú žiadnymi správami zo vstupných psychologických vyšetrení, na základe ktorých by bolo možné posúdiť, akým spôsobom bola vykonaná vstupná diagnostika žalobcov, kto ju vykonal, či bola uvedená diagnostika vykonaná v súlade so zákonom a či boli žalobcovia správne alebo nesprávne zaradení do špeciálnej triedy. To isté platí aj o rediagnostike žalobkyne v 2./ rade údajne vykonanej žalovaným 1./ rade.

Podľa vyjadrenia Výskumného ústavu detskej psychológie a patopsychológie psychológia v celosvetovom meradle nedisponuje testami špeciálne určenými pre žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia. Sú iba testy, ktoré sú na testovanie tejto skupiny viac alebo menej vhodné. Žiaden z existujúcich testov nemôže dať odpoveď na otázku, či žiak je alebo nie je ľahko mentálne retardovaný. Dobrý výkon v teste retardáciu vylučuje. Zlý výkon ale možno podať z rôznych dôvodov. Posúdenie,

či ide o mentálnu retardáciu, alebo napríklad dôsledok života v znevýhodneného prostredia, nie je otázkou použitého testu, ale otázkou odborného posúdenia psychológom, ktorý musí okrem testového výsledku zvážiť aj ďalšie informácie o dieťati. Psychodiagnostické testy sa používajú približne 100 rokov a ich princípy sa zásadne nezmenili. Žiaden test nie je určený na testovanie mentálnej kapacity žiakov zo SZP. Jediný test zameraný na túto skupinu je RR screening, ktorý vznikol vo VÚDPaP-e v roku 2004 a v obmedzenom náklade bol distribuovaný poradenským zariadeniam. Tento test však nedovoľuje posúdiť mentálnu úroveň dieťaťa - a teda ani potvrdiť jeho prípadnú mentálnu retardáciu. Umožňuje iba vyvrátiť túto diagnózu, ak dieťa (napriek tomu, že zlyháva v škole a iných testoch) podá v RR screeningu dostatočný výkon. Pri štandardizácii testovacích metód mohli byť podľa vyjadrenia VÚDPaP-u rómske deti súčasťou súborov, na ktorých sa robil štandardizačný výskum. Vzhľadom na problémy so zisťovaním etnicity (ide o osobný údaj chránený zákonom č. 122/2013 Z.z.) to však nie je možné doložiť. Rovnako etnická príslušnosť autorov testov sa nezverejňuje. Na príprave testov, ktoré sa štandardizovali na Slovensku, sa podľa vedomostí VÚDPaP-u Rómovia nepodieľali, nakoľko nemáme dost' Rómov so psychologickým vzdelaním. Niektoré otázky však autori testov konzultovali Rómami iných vysokoškolských profesií. Podľa vyjadrenia VÚDPaP-u sa výkony dieťaťa menia v čase a sú tiež rôzne v rôznych testoch. Preto môže dôjsť aj k situácii, keď dve poradne prídu k rôznym záverom a oba sú vzhľadom na konkrétne realizované vyšetrenie - správne. Podľa vyjadrenia VÚDPaP-u stanovenie diagnózy ľahkej mentálnej retardácie je obťažné a v detskom veku nikdy nie je dostatočne spoľahlivé. Ak sa dieťa javilo ako ľahko mentálne retardované, môže sa neskôr ukázať, že jeho nedostatočné kognitívne výkony boli zapríčinené inou poruchou alebo životom v sociálne znevýhodnenom prostredí a nedostatočnou stimuláciou. Za účelom spresnenia, prípadne vyvrátenia pôvodnej diagnózy sa preto vykonáva rediagnostika. Preradiť žiaka zo špeciálnej triedy do bežnej triedy základnej školy môže len riaditeľ školy na návrh zákonného zástupcu žiaka alebo z vlastného podnetu, ak je zákonný zástupca dieťaťa nečinný. Riaditeľ školy tak môže urobiť po vyjadrení príslušného zaradenia výchovného poradenstva a prevencie, ak sa počas dochádzky žiaka do špeciálnej triedy základnej školy zmení charakter potrieb žiaka alebo zaradenie žiaka do špeciálnej triedy nezodpovedá charakteru jeho potrieb. To znamená, že ak na základe rediagnostiky žiaka, o ktorú môže požiadať riaditeľ školy alebo zákonný zástupca žiaka, vyjde najavo, že sa zmenil charakter potrieb žiaka tak, že nezodpovedá jeho zaradeniu do špeciálnej triedy, riaditeľ školy v súčinnosti so zákonným zástupcom žiaka preradí žiaka do bežnej triedy. Preradenie žiaka do bežnej triedy je teda v kompetencii riaditeľa školy a zákonného zástupcu žiaka, nie v kompetencii Slovenskej republiky, ktorá opodstatnenosť zaradenia konkrétnych žiakov do špeciálnych tried neskúma. Slovenská republika nie je oprávnená ani povinná zakročiť v prípade, že žiaci sú nesprávne zaradení do špeciálnych tried.

Ďalej uviedla, že žiadny zákon nepredpisuje, ako majú byť v škole rozmiestnené triedy, ani nezakazuje umiestnenie špeciálnych tried do inej budovy. Len samotná skutočnosť, že špeciálne triedy sú situované v inej budove, nezakladá segregáciu v zmysle antidiskriminačného zákona. Uvedené triedy sú určené pre žiakov, ktorí spĺňajú predpoklady pre zaradenie do týchto tried z dôvodu ich zdravotného znevýhodnenia, a to bez ohľadu na ich etnickú príslušnosť. Triedy sú určené tak pre zdravotne znevýhodnených žiakov z majority, ako aj pre zdravotne znevýhodnených rómskych žiakov. Charakter špeciálnych tried, v ktorých sú materiálne, priestorové, personálne podmienky, ako aj organizácia vyučovania iné ako v bežných triedach, ich predurčuje na to, aby boli oddelené od bežných tried. Špeciálne triedy majú rozdielny vyučovací proces (napr. dĺžku a organizáciu vyučovacej hodiny a prestávky), pedagógov, vybavenie, aj priestorové usporiadanie, ako bežné triedy. Je preto predpoklad, že ich začlenením do tej istej budovy, v ktorej sú bežné triedy, by sa vyučovacie procesy prebiehajúce v bežných triedach a v špeciálnych triedach, ako aj žiaci týchto dvoch typov tried, mohli navzájom vyrušovať. Diskrimináciu žiakov špeciálnych tried z dôvodu ich začlenenia do inej budovy nepriamo vyvracia aj fakt, že zákon č. 596/2003 Z. z. priamo umožňuje zriaďovanie priestorovo a stavebne oddelených súčastí základných škôl. Príkladom je elokované pracovisko (ktoré vzniklo podľa § 39c aj z detašovaných tried), ktoré je v zmysle § 19 ods. 7 trvalo zriadený uzatvorený priestor, v ktorom sa uskutočňuje pravidelná výchovno-vzdelávacia činnosť a riadi sa školským vzdelávacím programom školy, ktorej je súčasťou. Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR (ďalej len „ministerstvo“) má informácie o počte žiakov v základnej škole v Hermanovciach na základe údajov v Eduzbere. Podľa týchto údajov v školskom roku 2015/2016 ide o 212 žiakov, z toho 130 je v špeciálnych triedach alebo integrovaných z dôvodu špeciálnych výchovno-vzdelávacích potrieb. Čo sa týka žiakov "rómskeho etnického pôvodu", ministerstvo takéto údaje nemá. V štatistických výkazoch sa sleduje národnosť žiakov. Základná škola s MŠ Hermanovce 374 má v sieti škôl a školských zariadení zaradené 2 elokované pracoviská, a to Hermanovce 318 a Hermanovce 84. O konkrétnych umiestneniach tried jednotlivých základných škôl ministerstvo nemá informácie. Organizácia vyučovania na predmetnej základnej škole nepatrí do kompetencie žalovanej

v 3./ rade a do uvedenej organizácie nie je žalovaná v 3./ rade oprávnená zasahovať. Štátna školská inšpekcia je jediným subjektom oprávneným ukladať opatrenia na odstránenie nedostatkov zistených v činnosti žalovaného v 1./ a 2./ rade a kontrolovať plnenie uložených opatrení. Opatrenia na odstránenie nedostatkov je v takom prípade povinný prijať žalovaný v 1./ a 2./ rade, a nie žalovaná v 3./ rade. Diskriminácia žalobcov, ktorá mala byť uskutočnená ich protizákonným zaradením do špeciálnej triedy, nebola nikdy preukázaná, preto žalovaná v 3./ rade ani nemal dôvod odstraňovať údajný protiprávny stav tvrdený žalobcami. Žalovaná v 3./ rade nemala povinnosť skúmať dodržiavanie zákona v činnosti žalovaných v 1./ a 2./ rade a ukladať im príslušné opatrenia. Oprávnenie kontrolovať dodržiavanie zákonov v oblasti výchovy a vzdelávania v školách a školských zariadeniach zákon priznáva Štátnej školskej inšpekcii, a nie Slovenskej republike, či MŠVVaŠ SR.

3. Vykonaným dokazovaním hodnotiac dôkazy jednotlivo i vo vzájomnej súvislosti súd prvej inštancie dospel k záveru, že žaloba je čiastočne dôvodná.

Žalobcovia sa domáhali určenia, že zásada rovnakého zaobchádzania upravená antidiskriminačným zákonom, postupom žalovaného v 1./ rade, porušená bola, a to z dôvodu ich rómskej etnickej príslušnosti, a to nedostatočnou psychologickou diagnostikou a následnou rediagnostikou žalobcov. Žalovaná v 2./ rade porušila zásadu rovnakého zaobchádzania vo vzťahu k žalobcom z dôvodu ich rómskej etnickej príslušnosti tým, že ich zaradila do systému špeciálneho vzdelávania a vzdelávala ich v rozpore so zákonom podľa vzdelávacieho programu pre žiakov s ľahkým mentálnym postihnutím a vzdelávaním v etnicky homogénnych špeciálnych triedach, situovaných oddelene od žiakov z majority, mimo hlavnej budovy školy. Žalovaná v 3./ rade neprijala účinné opatrenia na ochranu pred diskrimináciou a opatrenia na odstránenie diskriminácie.

Žalobcovia v konaní poukázali na skutočnosť, že žalovaná v 2. rade/ v školskom roku 2015/2016 vzdeláva 214 žiakov, z nich až 133 žiakov s mentálnym postihnutím. Pri psychologickkej diagnostike a rediagnostike žiakov s mentálnym postihnutím dlhodobo spolupracuje so žalovaným v 1. rade. Žalovaná v 2./ rade vzdeláva 144 žiakov rómskej etnickej príslušnosti (t.j. 67,29 % z celkového počtu). Len 15 z nich je vzdelávaných v bežných triedach podľa riadneho vzdelávacieho programu, ďalších 16 rómskych žiakov s ľahkým mentálnym postihnutím je vzdelávaných v bežných triedach na základe individuálnych vzdelávacích programov a ostatných 113 rómskych žiakov je vzdelávaných v špeciálnych triedach. Pomer žiakov s mentálnym postihnutím u žalovanej v 2./ rade (62,15 % z celkového počtu žiakov) vysoko prevyšuje celoslovenský priemer (v školskom roku 2012/2013 to bolo 11,73 %). Až 129 žiakov z počtu 133 žiakov s mentálnym postihnutím je rómskeho etnického pôvodu (96,99 %). Mentálny postih bol tak diagnostikovaný až 89,58 % žiakom všetkých žiakov rómskej etnickej príslušnosti (129 z ich celkového počtu 144). V špeciálnych triedach pre žiakov s ľahkým mentálnym postihnutím vzdeláva žalovaná v 2./ rade 111 žiakov medzi nimi aj žalobcu v 2./ rade (X.B. L.) a žalobkyňu v 3. rade (X.M. L.). Uvedené tvrdenia neboli žalovanými popreté.

Žalobcovia ďalej predložili u žalobcu v 1./ rade posudok z vyšetrenia v decembri 2014 Súkromným centrom pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie v Košiciach. Zo záverov vyplýva, že „aktuálne psychologické vyšetrenie poukazuje na nerovnomernosť výkonov v intelektovom vývine - úroveň intelektových schopností sa pohybovala v pásme podpriemeru v neverbálnej zložke a verbálna zložka inteligencie bola slabšia, na hranici pásma ľahkého mentálneho postihnutia“. Psychologička odporúčala uvažovať o ukončení školskej dochádzky v podmienkach bežnej základnej školy /napríklad umožniť žiakovi navštevovať 9. ročník ZŠ/. U žalobcu v 2./ rade predložili správu z vyšetrenia v Detskom centre Výskumného ústavu detskej psychológie a patopsychológie v Bratislave, podľa ktorej celkový výkon žalobcu v 2./ rade v inteligenčných testoch zodpovedá norme (hlboký podpriemer/ hraničné pásmo) - výkon vo verbálnej aj neverbálnej škále je na rovnakej úrovni, v rámci jednotlivých škál sú výrazné diskrepancie, v neverbálnej extrémne (siahajú od výkonu pod úrovňou normy po výkon na úrovni populačného priemeru). V záveroch z vyšetrenia psychologička konštatovala, že „z výsledkov vyplýva, že žiak nemá byť vzdelávaný podľa vzdelávacieho programu pre žiakov s mentálnym postihnutím“. U žalobkyne v 3./ rade predložili správu z vyšetrenia v Detskom centre Výskumného ústavu detskej psychológie a patopsychológie v Bratislave, podľa ktorej na základe analýzy výkonov žalobkyne v 3./ rade psychologička konštatovala, že prirodzené intelektové schopnosti dieťaťa sú na lepšej úrovni ako aktuálny výsledok (úsudok na veku primeranej úrovni). V záveroch z vyšetrenia psychologička jednoznačne uviedla, že „z výsledkov vyplýva, že žiačka nemá byť vzdelávaná podľa výchovno-vzdelávacieho programu pre žiakov s mentálnym postihnutím“.

V uvedených skutočnostiach oznámených súdu žalobcami súd prvej inštancie videl skutočnosť, z ktorých možno dôvodne usudzovať, že k porušeniu zásady rovnakého zaobchádzania žalovanými v 1./ a 2./ rade došlo, a to diskriminácie žalobcov z dôvodu ich rómskej etnickej príslušnosti a tým sa prenieslo

na žalovaných v 1./ a 2./ rade dôkazné bremeno, aby preukázali, že zásadu rovnakého zaobchádzania neporušili, nakoľko povinnosť uvedené preukázať vyžaduje od žalovaných v 1./ a 2./ rade výslovne § 11 ods. 2 antidiskriminačného zákona.

4. Súd na základe vykonaného dokazovania dospel k záveru, že žalovaný v 1./ a 2./ rade neunesli dôkazné bremeno. Žalovaný v 1./ a 2./ rade v konaní dostatočným spôsobom nepreukázali, že z ich strany nedošlo k porušeniu zásady rovnakého zaobchádzania. Žalovaný v 1./ rade nepreukázal, že žalobcovia boli riadne diagnostikovaní s tým, že mali byť zaradení do špeciálnych tried. Pochybnosti o diagnostikovaní vzbudzuje jednak výsluch žalobcov, ktorí dá sa povedať zhodne popísali ako samotné testovanie prebiehalo, a ktoré malo trvať 15 minút až hodinu. Za tak krátky čas nemohlo dôjsť k dôkladnej diagnostike ak zoberieme do úvahy, že vyšetrenie u žalobcov v 2./ a 3./ rade svedkyňou K. J. prebiehalo v Bratislave dva dni. Nepriamo tomu nasvedčuje aj pomer žiakov s mentálnym postihnutím u žalovanej v 2./ rade, ktorý vysoko prevyšuje celoslovenský priemer a pomer žiakov s mentálnym postihnutím, ktorí sú rómskeho etnického pôvodu. Nasvedčujú tomu aj napríklad správy z psychologického vyšetrenia žalobcu v 2./ rade, ktoré boli realizované iným subjektom, ako žalovaným v 1./ rade, a na základe ktorých bolo odporúčane vzdelávanie v bežnej triede. Napriek tomu však nasledujúce vyšetrenie z roku 2011, už odporúča naďalej vzdelávať špeciálnej triede. Teda nie je zrejmé, na základe akého vyšetrenia bol žalobca v 2./ rade zaradený do špeciálnej triedy. Rovnako možno konštatovať u žalobkyne v 3./ rade. Žalobca v 1./ rade bol zaradený v roku 2005 do špeciálnej triedy, napriek tomu, že bolo odporúčané vzdelávanie podľa štandardných učebných osnov základnej školy. Žalovaní taktiež nepreukázali, a akého dôvodu je tak vysoký počet osôb rómskej etnickej príslušnosti vzdelávaných v špeciálnych triedach v porovnaní s celoslovenským priemerom. U žalovanej v 2./ rade to bolo viac ako 5 násobok oproti celoslovenskému priemeru. Jedná sa značný nepomer. Taktiež súd poukazuje na výpoveď svedkyne K. J., ktorá u žalobcov v 2./ a 3./ rade vylúčila mentálne postihnutie. Ani jedno z detí nepodalo v teste výkon, ktorý by vybočoval z normy. Takýto výkon vylučuje potom diagnózu - mentálne postihnutie. Podľa svedkyne teda nemali byť vzdelávané v špeciálnej triede. Znalkyňa, ustanovená súdom v konaní, považovala tieto závery ako validné a primerané, vychádzajúce z relevantných výsledkov. Je teda nelogické, aby žalobcom bolo najprv diagnostikované mentálne postihnutie, ktoré malo byť podľa žalovaného v 1./ rade fyziologického pôvodu, tzn. že ide o vrozenú, a neskôr bolo mentálne postihnutie vylúčené. Aj to nepochybne spochybňuje diagnostikovanie žalobcov.

Súd prvej inštancie obranu žalovanej v 2./ rade, že pri zaraďovaní do špeciálnej triedy vychádzala z testov žalovaného v 1./ rade vyhodnotil ako nedôvodnú. Žalovaná v 2./ rade dlhodobo akceptovala stav, že vysoký podiel detí rómskej etnickej príslušnosti sú zaraďovaní do špeciálnych tried a neurobila žiadne kroky k náprave, napríklad preverení ich testovania iným subjektom.

Súd prvej inštancie sa stotožnil s tvrdením žalobcov, že títo boli vzdelávaní v etnicky homogénnych špeciálnych triedach. Tieto boli oddelené od žiakov z majority, mimo hlavnej budovy školy. Uvedené nepochybne vyplynulo z obhliadky na mieste samom, pričom budova, v ktorej sa predmetné triedy nachádzajú je na zburanie a nezodpovedá hygienickým štandardom. Nedostatok finančných prostriedkov žalovanej v 2./ rade nemôže byť ospravedlnením a zbavením sa zodpovednosti žalovanej 2. rade.

Vo vzťahu k námietke, že rodičia nežiadali o preradenie zo špeciálnych tried do bežnej triedy súd zhodne so žalobcami má za to, že rodič nemôže svojou voľbou uprieť dieťaťu jeho medzinárodnými dohovormi garantované právo na rovný prístup k vzdelaniu.

S poukazom na vyššie uvedené žalovaný v 1./ a 2./ rade nepreukázali, aby neporušili zásadu rovnakého zaobchádzania. Súd preto má za to, že nedostatočná psychologická diagnostika a rediagnostika zo strany žalovaného v 1./ rade, ich zaradenie do systému špeciálneho vzdelávania, ako aj ich vzdelávanie u žalovanej v 2./ rade podľa vzdelávacieho programu pre žiakov s ľahkým mentálnym postihnutím, v etnicky homogénnych špeciálnych triedach, situovaných oddelene od žiakov z majority, mimo hlavnej budovy školy, bola porušená zásada rovnakého zaobchádzania.

5. Súd prvej inštancie výrokmi I. a II. určil, že žalovaný v 1./ a 2./ rade porušili zásadu rovnakého zaobchádzania vo vzťahu k žalobcom.

6. Vzhľadom na povahu zásahu, súd výrokmi III. a IV. uložil žalovaným v 1./ a 2./ rade povinnosť ospravedlniť sa písomne listom, pričom vzhľadom na charakter ospravedlnenia, súd uložil povinnosť žalovanému v 1. a 2. rade každému zvlášť.

7. Vo vzťahu k nároku žalobcov na nemajetkovú ujmu tak u žalovaných nejde o solidárny záväzok (záväzok plniť spoločne a nerozdielne). U každého zo žalovaných v 1./ a 2./ rade je potrebné skúmať intenzitu porušenia povinnosti samostatne. Súd preto osobitne zaviazal žalovaného v 1./ a 2./ rade na náhradu nemajetkovej ujmy, pričom výšku nároku súd určil podľa zásad uvedených v § 9 ods. 3 zákona č. 365/2004 Z.z. Žalobcovia ukončili školskú dochádzku a tak takýto stav nemožno napraviť priznaním primeraného zadostučinenia, a preto súd sa stotožnil so žalobným návrhom v tom, že v takom prípade vzniká žalobcom nárok na nemajetkovú ujmu. V tomto prípade súd poukazuje na to, že práve nedodržaním zásady rovnakého zaobchádzania, bolo žalobcom uprené právo na vzdelávanie a následne uplatnenie na trhu práce. Žalobcovia vzhľadom na dosiahnuté vzdelanie majú obmedzenú možnosť sa zamestnať.

8. Pokiaľ ide o výšku tak súd má za to, že pre každého zo žalovaných bude primeraná nemajetková ujma vo výške 2.500,- eur od žalovaného v 1./ rade a žalovaného v 2./ rade, spolu 5.000,- eur pre každého zo žalobcov. Súd pri výške vychádzal aj z rozsudku Európskeho súdu pre ľudské práva v prípade D.H. a ďalší proti Českej republike z 13. novembra 2007 (Veľká komora), kde v obdobnej veci bola každému zo žalobcov priznaná suma 4.000,- eur (jedná sa rok 2007). Súd preto sumu 5.000,- eur pre žalobcov, t.j. 2.500,- eur od žalovaného v 1. rade a žalovanej v 2./ rade, považuje za primeranú a zodpovedajúcu všeobecnej predstave spravodlivosti.

9. Žalovaní vzniesli námietku premlčania voči nároku na nemajetkovú ujmu. V zmysle rozsudku Najvyššieho súdu SR zo dňa 27.11.2012, sp.zn. 2Cdo194/2011 právo na náhradu nemajetkovej ujmy v peniazoch, je právom majetkovej povahy, ktorý sa premlčuje. V danom prípade ide teda o peňažný nárok, ktorý rovnako ako iné obdobné práva na peňažnú satisfakciu, ktorých základom je nemajetková rovina, podlieha režimu premlčania, a to vo všeobecnej trojročnej premlčacej dobe, ktorá v zmysle ust. § 101 Občianskeho zákonníka začína plynúť odo dňa, kedy tento nárok mohol byť uplatnený prvýkrát. Objektívnu skutočnosťou zakladajúcou vznik práva na náhradu nemajetkovej ujmy v peniazoch je samotný zásah do osobnosti, osobnostných práv fyzickej osoby a premlčacia doba teda začína plynúť dňom nasledujúcim po dni kedy k zásahu došlo (teda dňom kedy bolo možné uplatniť právo po prvýkrát). Týmto okamihom je diagnostika, resp. rediagnostika a zaradenie žalobcov do špeciálnej triedy. Žalobca v 1./ rade bol zaradený do špeciálnej triedy na základe rozhodnutia zo dňa 30.03.2005 (podľa vyjadrenia žalovanej v 2./ rade) riaditeľa školy. Dňa 23.05.2011 bolo u žalobcu 1./ rade vykonané psychologické vyšetrenie žalovaným 1./ rade so záverom, že sa žalobcovi 1./ rade odporúča pokračovať vo vzdelávaní v špeciálnej triede základnej školy. Dňa 09.05.2011 vykonal psychologické vyšetrenie žalobcu 2./ rade žalovaný 1./ rade, v závere ktorého prijal odporúčanie vzdelávať žalobcu 2./ rade v špeciálnej triede. Dňa 10.02.2011 vykonal psychologické vyšetrenie žalobkyne 3./ rade žalovaný 1./ rade, ktorý následne odporučil, aby bola žalobkyňa 3./ rade vzdelávaná v špeciálnej triede. Žaloba bola podaná na súd dňa 20.1.2016, t.j. po uplynutí 3 ročnej premlčacej doby.

V danom prípade súd prvej inštancie zastáva názor, že vznesená námietka je v rozpore s dobrými mravmi. Žalovaní sa v rozpore s dobrými mravmi dopustili voči žalobcom diskriminácie na základe etnickej príslušnosti. Ku diagnostike, resp. rediagnostike a zaradeniu žalobcov do špeciálnej triedy, došlo v čase, keď boli žalobcovia maloletí. Ich možnosti obrany boli preto sťažené. Samy si museli vyhľadať vyšetrenie, aby vyvrátili diagnostiku žalovaným v 1./ rade. Vzhľadom na uvedené súd je toho názoru, že takejto námietke nie je možné poskytnúť právnu ochranu v zmysle § 3 ods. 1 Občianskeho zákonníka. (Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 20.4.2011 sp.zn. II. ÚS 176/2011).

10. Súd zamietol žalobu voči žalovanej 3./ rade. Žaloba vo vzťahu k žalovanej je postavená všeobecne. Nie je zrejmé, akej diskriminácie sa žalovaná v 3./ rade mala dopustiť. Preradiť žiaka do špeciálnej triedy a zo špeciálnej triedy do bežnej triedy základnej školy môže len riaditeľ školy, je to teda v kompetencii riaditeľa školy a nie v kompetencii Slovenskej republiky, ktorá opodstatnenosť zaradenia konkrétnych žiakov do špeciálnych tried neskúma. Žalovaná rovnako nemohla ovplyvniť, že žalobcovia boli vzdelávaní v etnicky homogénnych špeciálnych triedach, situovaných oddelene. V konaní bolo predložené rozhodnutie ministerstva školstva, z ktorého vyplýva, že žalovaná v 2./ rade má elokované pracoviská na adresách Hermanovce č. 36, č. 84 a č. 374, nevyplýva však z neho etnické zloženie žiakov. Ak by súd akceptoval takto všeobecne formulovaný petít žaloby, t.j., že žalovaná v 3./ rade neprijala účinné preventívne opatrenia na ochranu pred diskrimináciou a opatrenie na odstránenie diskriminácie, potom by Slovenská republika bola za každý jeden prípad diskriminácie zodpovedná. Nakoľko v tomto konaní nebolo preukázané, aby sa žalovaná v 3./ rade dopustila diskriminácie, zo strany žalobcov neboli

súdu oznámené skutočnosti, z ktorých možno dôvodne usudzovať, že k porušeniu zásady rovnakého zaobchádzania žalovanou v 3. rade došlo, súd žalobu voči žalovanej v 3. rade zamietol.

11. O trovách konania súd rozhodol podľa § 255 ods.1 zákona č. 160/2015 Z.z. Civilný sporový poriadok (ďalej len ako „CSP“), podľa ktorého súd prizná strane náhradu trov konania podľa pomeru jej úspechu vo veci. Žalobcovia boli v konaní úspešní voči žalovaným v 1./ a 2./ rade v základe nároku, pričom výška nemajetkovej ujmy závisela od úvahy súdu, a preto im súd priznal nárok na náhradu trov konania v rozsahu 100 %.

Vo vzťahu medzi žalobcami a žalovanou v 3./ rade súd žalovanej nárok na náhradu trov konania nepriznal. Súd prihliadol na dôvody hodné osobitného zreteľa, za ktoré považoval súd majetkovú situáciu strán konania, Žalobcom bolo v konaní priznané oslobodenie od súdnych poplatkov vzhľadom na ich zlú finančnú situáciu a uloženie povinnosti hradiť trovy konania žalovanej by túto zlú finančnú situáciu ešte viac prehĺbilo. Naopak povinnosť znášať si trovy konania sám sa žalovanej, ako štátu, existenčne nedotkne.

II.

Odvolyvanie žalobcov

12. Proti tomuto rozsudku podali odvolanie žalobcovia, ktorí navrhli, aby odvolací súd napadnutý rozsudok súdu prvej inštancie zmenil tak, že žalobe vyhovie aj vo vzťahu k žalovanej v rade 3./ a prizná žalobcom náhradu trov konania. Ak odvolací súd dospeje k záveru, že nie sú splnené podmienky na zmenu rozsudku, navrhujú žalobcovia s poukazom na ust. § 389 CSP, aby odvolací súd rozsudok súdu prvej inštancie zrušil a vrátil mu vec na ďalšie konanie. Odvolatelia si zároveň uplatnili náhradu vzniknutých trov odvolacieho konania.

13. Žalobcovia v odvolaní poukázali na to, že majú za to, že súd prvej inštancie dospel na základe vykonaných dôkazov k nesprávnym skutkovým zisteniam a vec nesprávne právne posúdil, keď ich žalobu proti žalovanej v 3./ rade zamietol a uzavrel, že žaloba voči žalovanej nie je dôvodná a žalobcovia v tomto smere neunesli dôkazné bremeno v spore.

14. Žalobcovia majú za to, že nimi podaná žaloba je dôvodná aj proti žalovanému v rade 3. Nesúhlasia s právnym záverom súdu prvej inštancie, že za nerovné zaobchádzanie so žalobcami nenesie žalovaná v 3./ rade žiadnu zodpovednosť.

15. Žalobcovia sa v konaní domáhali vyslovenia porušenia zásady rovnakého zaobchádzania voči nim zo strany žalovaného v 3./ rade tým, že tento, aj napriek skutočnosti, že nedostatky v špeciálnom školstve a ich diskriminačný dopad na rómskych žiakov a žiačky (vrátane žalobcov) mu boli známe, nepodnikol dostatočne účinné kroky smerujúce k tomu, aby túto diskrimináciu odstraňoval.

16. Ako žalobcovia uviedli už v podanej žalobe a v ďalších svojich podaniach a prednesoch (najmä v ich podaní zo dňa 08.11.2016) žalovaný v 3./ rade mal a má prijímať účinné opatrenia vedúce k predchádzaniu všetkým formám diskriminácie a v prípade existencie diskriminácie je povinný prijať opatrenia vedúce k jej odstráneniu. Táto povinnosť je daná a ako subjekt práva sa jej nemôže zbaviť.

17. Uvedený návrh a právna argumentácia sú podľa žalobcov jednoznačne určité, neobstojí teda záver súdu prvej inštancie, že žalobcovia svoje nároky formulovali všeobecne a ani neuviedli akej diskriminácie sa žalovaná v 3. rade voči nim mala dopustiť. Neprijatie preventívnych opatrení na ochranu pred diskrimináciou totižto samo osebe predstavuje porušenie zásady rovnakého zaobchádzania podľa antidiskriminačného zákona.

18. Povinnosť prijímať opatrenia na ochranu pred diskrimináciou vyžaduje vynakladanie aktívnych krokov a realizáciu opatrení, ktoré majú potenciál predchádzať diskriminácii. Prijímanie opatrení na ochranu pred diskrimináciou je zároveň tiež vyjadrením požiadaviek európskych antidiskriminačných smerníc, podľa ktorých majú členské štáty zabezpečiť, aby nedochádzalo k žiadnej diskriminácii (pozri napr. čl. 2 ods. 1 smernice 2000/43/ES, ktorou sa zavádza zásada rovnakého zaobchádzania s osobami bez ohľadu na rasový alebo etnický pôvod), ak sa tak nestane - ako tomu bol v prejednávanej veci zo strany žalovanej v rade 3. - má štát za to niešť zodpovednosť.

19. Vzhľadom na uvedené žalobcovia trvajú na tom, že uvedený pojem - „účinné preventívne opatrenia“ je dostatočne určitý, najmä s ohľadom na skutočnosť, že ide o súhrnné označenie všetkých možných opatrení, ktorými žalovaný v 3./ rade mohol a mal diskriminácii predísť a zabrániť jej, ako aj tých, ktorými mohol a mal nedostatky v špeciálnom školstve a ich diskriminačný dopad na rómskych žiakov/-čky (vrátane žalobcov) odstraňovať.

20. Žalobcovia majú za to, že v konaní preukázali, že aj napriek tomu, že nemali ľahký mentálny postih, boli vzdelávaní v špeciálnych triedach na miestnej základnej škole na tomto mieste, kde sa spoločne s nimi vzdelával nadmerný počet rómskych detí zo segregovanej rómskej komunity. Pričom uviedli, že žalovaný ako štát zastúpený ústredným orgánom štátnej správy pre oblasť školstva mal vedomosť o nadmernom vzdelávaní rómskych detí v systéme špeciálneho školstva na Slovensku. Z uvedených skutočností bolo podľa žalobcov možné dôvodne usudzovať, že vo vzťahu k nim došlo k porušeniu zásady rovnakého zaobchádzania a ako také postačovali na presun dôkazného bremena na žalovaného v rade 3. Nesprávnym výkladom a aplikáciou ustanovení antidiskriminačného zákona súdom prvej inštancie, však podľa jeho názoru, k presunu dôkazného bremena na žalovaného ani nedošlo, čím došlo zo strany súdu prvej inštancie k pochybeniu.

21. Žalobcovia opakovane zdôrazňujú, že Krajský súd v Prešove a Najvyšší súd SR v nimi vydaných rozhodnutiach (rozsudok Krajského súdu v Prešove, sp.zn. 13Co/38/2017 zo dňa 20.03.2018 a uznesenie Najvyššieho súdu SR sp.zn. 5Cdo/18/2015 zo dňa 19.04.2017) konštatovali pozitívnu povinnosť žalovaných ako štátnych inštitúcií a samosprávy efektívne uplatňovať antidiskriminačnú legislatívu, nielen formalisticky, ale aj materiálne, zdôraznili nutnosť zaujať aktívny prístup aj vo forme prijímania opatrení na ochranu pred diskrimináciou a /alebo skúmania možných diskriminačných dopadov ich rozhodnutí.

22. Najvyšší súd SR v tomto smere uzavrel, že štátne inštitúcie sú povinné postupovať v procese aplikácie antidiskriminačného zákona na konkrétny prípad v súlade so zásadou rovnakého zaobchádzania a v prípade zistenia skutočností nasvedčujúcej existencii noj možnej diskriminácie, vzniká im pozitívna povinnosť vykonať opatrenia na ochranu pred vznikom diskriminácie. (ods. 36 uznesenia NS SR).

23. Krajský súd v Prešove okrem iného v jeho rozhodnutí zdôraznil, že integrácia rómskej menšiny je sprevádzaná množstvom problémov, s ktorými Slovenská republika zápasí, je preto povinnosťou každej zúčastnenej osoby pristúpiť k zaručeniu garantovaných práv nie formalisticky ale materiálne. (ods. 29 rozsudku KS).

III.

Odvolanie žalovaného v 1./ rade

24. Proti tomuto rozsudku, v časti výrokov I., III., V., VIII. podal odvolanie žalovaný v 1./ rade, ktorý navrhol, aby odvolací súd rozsudok v jeho napadnutej časti zmenil a žalobu voči nemu zamietol a priznal mu trovy konania, alternatívne rozsudok zrušil a vec vrátil súdu prvej inštancie na ďalšie konanie a nové rozhodnutie.

25. Žalovaný v 1./ rade v odvolaní okrem iného uviedol, že namieta, že súd na základe vykonaného dokazovania dospel k nesprávnym právnym záverom. Podľa názoru žalovaného je napadnutý rozsudok arbitrárny a vychádzajúci z nesprávneho právneho posúdenia veci. V čase výkonu psychologických vyšetrení u žalobcov boli ich diagnostikovaním správne ustálené závery o ich vzdelávaní v špeciálnej triede. Nemožno sa stotožniť s obranou žalobcov, ktorí v konaní predložili správy z vyšetrení, ktoré boli vykonané so značným časovým odstupom a ktoré boli vykonané s osobnosťami detí, ktoré od prvotného diagnostikovania žalovaným v 1./ rade prešli vývojom tak po fyzickej, ako aj mentálnej stránke. Žalovaný v 1./ rade v danom čase stanovil diagnostikovanie u žalobcov správne podľa ich aktuálnej mentálnej úrovne. Žalovaný v 1. rade nemôže niesť zodpovednosť za to, že žalobcovia neboli s odstupom času podrobení kontrolným vyšetreniam na podnet žalovaného v 2./ rade alebo na podnet rodičov ako zákonných zástupcov žalobcov, aby sa po určitom čase posúdila ich mentálna úroveň a prehodnotilo sa ich zaradenie v špeciálnych triedach.

26. Odvolateľ ďalej podotkol, že ani rodičia žalobcov proti ich zaradeniu do špeciálnych tried nenamietali v danom čase a nemali k nemu v tom čase žiadne výhrady, ani po vyšetrení u žalovanej v 1./ rade neuvedli žiadne námietky proti výsledkom vyšetrení.

27. Nie je akceptovateľný názor súdu, ktorý súd vyslovil v rozsudku, že žalovaný v 1./ rade neuniesol dôkazné bremeno a nepreukázal, že neporušil zásadu rovnakého zaobchádzania. Žalovaný v 1./ rade v danom čase vykonal diagnostikovanie žalobcov podľa platných odborných metód a postupov a výsledky jeho vyšetrení u žalobcov boli realizované na daný čas, kedy sa vykonali správne a odrážali intelekt a úroveň žalobcov v danom čase. Žalobcami predložené výsledky vyšetrení vykonané s časovým odstupom niekoľkých rokov nemajú vo vzťahu k namietaným výsledkom vyšetrení u žalovaného v 1./ rade vypovedaciu hodnotu, pretože žalobca na základe nich len deklaroval stav žalobcov v čase realizácie vyšetrení, ale nepredložil žiaden dôkaz na preukázanie skutočností, že výsledky vyšetrení vykonaných žalovaným v 1./ rade boli nesprávne a tým došlo zo strany žalovaného v 1./ rade k porušeniu zásady rovnakého zaobchádzania. Žalovaný v 1./ rade nemal žiaden motív na to, aby konal diskriminačne proti žalobcom, navyše tým by len konal sám proti sebe a svojej odbornosti, čo je absolútne neakceptovateľné. Žalovaný v 1./ rade vykonal objektívne, nestranné a hlavne odborne vyšetrenie u žalobcov v danom čase, čo ani v súdnom konaní nebolo vyvrátené na základe relevantného dôkazu.

28. Súd prvej inštancie odmietol akceptovať námietku premlčania žalovaných s odôvodnením, že vznesená námietka je v rozpore s dobrými mravmi a súd je toho názoru, že takejto námietke nie je možné poskytnúť právnu ochranu v zmysle § 3 ods. 1 Občianskeho zákonníka. Žalovaný v 1./ rade namietala tento záver súdu a uvádza, že námietka premlčania bola v konaní riadne vznesená a súd bol povinný na ňu prihliadnuť a nepriznať náhradu nemajetkovej ujmy z dôvodu premlčania tohto nároku. V tejto časti je rozhodnutie súdu nezákonné.

29. Nárok na náhradu nemajetkovej ujmy sa premlčuje vo všeobecnej trojročnej premlčacej dobe podľa § 101 Občianskeho zákonníka. Premlčacia doba začala plynúť nasledujúcim dňom po dni, kedy došlo k neoprávnenému zásahu do osobnostných práv žalobcov. V žalovanom prípade sa právo žalobcov na náhradu nemajetkovej ujmy premlčalo v roku 2014 a žaloba bola podaná vyše 1,5 roka po uplynutí premlčacej doby. Pritom je dôležitý fakt, že žalobca mal k dispozícii výsledky vyšetrení zabezpečených ním vo vlastnej réžii už v decembri 2014 a žalobca v 2./ a 3./ rade v marci 2015. Žalovaný v 1./ rade uvádza, že žalobcovia mohli žalobu podať už v danom čase a tým, že si neuplatnili svoje nároky včas, ale žalobu podali až 20.01.2016, nemôže byť na ťarchu žalovaného v 1./ rade a už vôbec nemožno hovoriť o rozpore s dobrými mravmi. V žalovanom prípade mali žalobcovia dostatok času na to, aby podali žalobu včas. Platí to o to viac, keď ani po tom, ako získali výsledky vyšetrení zabezpečených vo vlastnej réžii sa neobrátili bezodkladne so žalobou na súd, ale čakali cca rok na to, aby svoj nárok uplatnili na súde.

30. Odvolateľ konštatuje, že dané rozhodnutie súdu vytvára nebezpečný precedens do budúcnosti, kedy len na základe „nejakého“ iného vyšetrenia vykonaného o pár rokov neskôr je možné spochybniť výsledok iného vyšetrenia bez toho, aby sa zobral do úvahy vývoj osoby za dané obdobie a odignorovalo sa zákonne uplatnenie námietky premlčania.

31. Odvolanie proti rozsudku podal aj pôvodne žalovaný v 2. rade Základná škola s materskou školou Hermanovce.

IV.

Vyjadrenia strán v rámci odvolacieho konania

32. K odvolaniam žalovaného v 1./ a 2./ rade sa vyjadrili žalobcovia, ktorí majú za to, že súd prvej inštancie postupoval správne, ak konštatoval, že žalobcovia v danom antidiskriminačnom spore uniesli svoj diel dôkazného bremena voči žalovanému v 1./ rade a po jeho presune tento dôkazné bremeno neuniesol. Rozsudok súdu prvej inštancie je v tomto smere dostatočne presvedčivo odôvodnený a ako taký je preskúmateľný a zákonný. Súd prvej inštancie správne aplikoval tzv. inštitút presunu dôkazného bremena, ktorý je typický pre antidiskriminačné spory a to nielen voči žalovanému v 1./ rade alebo aj vo vzťahu k žalovanému v 2./ rade. Súd prvej inštancie správne ustálil, že takýmto nedostatočným testovaním zo strany žalovaného v 1./ rade bolo žalobcom v rozpore so zákonom diagnostikované ľahké mentálne postihnutie. Žalovaný v 1. rade v ním podanom odvolaní ignoruje fakt, v konaní bolo

preukázané, že žalobcovia nemajú ľahkú mentálnu retardáciu, tá im nebola diagnostikovaná kontrolnými psychologickými vyšetreniami psychologičiek J. a N..

Žalobcovia ďalej tvrdili, že správy z týchto vyšetrení boli vykonané so značným časovým odstupom, pričom nezohľadňujú ich fyzický a mentálny vývoj v čase. Žalobcovia opakujú, že žalovaní v konaní tvrdili, že u žalobcov sa jednalo o mentálne postihnutie, ktoré malo fyziologický pôvod, teda bolo vrodené. Z uvedeného vyplýva, že aj žalovaní v 1./ a 2./ rade týmto tvrdením z podstaty veci vylúčili zmenu mentálneho a psychického vývoja u žalobcov v čase, na ktorú sa teraz paradoxne odvolávajú. Pretože ak je mentálne postihnutie podľa žalovaných vrodené tak sa predsa už v čase nemôže meniť. Súd prvej inštancie postupoval správne ak vyhovel žalobe aj v časti proti žalovanému v 2./ rade ktorý porušil voči žalobcom zásadu rovnakého zaobchádzania tým, že ich zaradil do systému špeciálneho vzdelávania a dlhodobo ich v tomto systéme vzdelával, a to aj napriek tomu, že žiaden mentálny postih nemajú a nikdy nemali. Oddelené vzdelávanie bolo ostatne v konaní preukázané svedeckými výpoveďami riaditeľa školy a aj samotnou obhliadkou školy na mieste samom. Sama žalovaná v 2./ rade oddelené vzdelávanie v zásade v konaní nepoprela, akurát tvrdila, že je objektívne odôvodnené. Tvrdí to aj v podanom odvolaní, kedy konštatuje, že umiestnenie špeciálnych tried do oddelenej budovy bolo vyvolané objektívnymi okolnosťami. Súd prvej inštancie podľa žalobcov postupoval zákonne ak k týmto okolnostiam pri svojom rozhodovaní neprihliadal, resp. konštatoval, že tieto nemôžu ospravedlniť nezákonné zaobchádzanie voči žalobcom.

Uviedli, že premľacia lehota nezačína plynúť od dátumu realizovania ostatného psychologického vyšetrenia žalovaným v 1./ rade či ich zaradením do špeciálnych tried, ale odo dňa kedy sa žalobcovia a žalobkyňa dozvedeli o protiprávnom konaní žalovaných t.j. dňom vykonania rediagnostiky so záverom, že nemajú byť vzdelávaní podľa vzdelávacieho programu pre žiakov s mentálnym postihnutím, čiže u nich nebola diagnostikovaná mentálna retardácia. Tvrdili, že u žalobcu v 1./ rade teda plynie premľacia lehota od 27.12.2014, u žalobcu v 2./ rade od 26.03.2015 a žalobkyne v rade 3 od 28.03.2015. Na základe uvedeného žalobcovia majú za to, že ich nárok na náhradu nemajetkovej ujmy voči žalovaným premľaný nie je. Žalobcovia majú za to, že procesný postup pri ustanovení tlmočníka žalobkyni v 3./ rade z/do jazyka rómskeho bol zákonný.

33. Odvolatelia a Ministerstvo školstva SR v rámci kontradiktórnych reakcií, resp. diskusie a vzájomnej polemiky po podaných odvolaniach v podstate zotrvali na svojich stanoviskách a dôkazoch k uplatneným nárokom žalobcov. Požadovali vyhovieť ich odvolaniam, resp. potvrdenie napadnutého verdiktu v časti, ktorým im bolo vyhovené. Žalovaní nesúhlasili s vyhovením žalobe, Ministerstvo školstva SR zopakovalo, že so žalobcami nemá právny vzťah a niet príčinnej súvislosti medzi vzdelávaním žalobcov a jeho údajnými neúčinnými preventívnymi opatreniami.

V.

Konanie o odvolaní

34. Krajský súd v Prešove ako súd odvolací (§ 34 CSP) po zistení, že odvolania boli podané v zákonom stanovenej lehote (§ 362 ods. 1 CSP), oprávneným subjektom (§ 359 CSP), proti rozhodnutiu, proti ktorému je odvolanie prípustné (§ 355 ods. 1 CSP), preskúmal rozhodnutie v jeho napadnutej časti ako aj konanie mu predchádzajúce v zmysle zásad vyplývajúcich z ust. § 379 a nasl. CSP, bez nariadenia odvolacieho pojednávania (§ 385 CSP a contrario) a zistil, že neboli splnené podmienky pre potvrdenie rozsudku alebo jeho zmenu (§ 387 ods. 1, § 388 zákona č. 160/2015 Z.z. Civilný sporový poriadok (ďalej len „CSP“).

35. V odvolacom konaní z dispozičnej zásady vyplýva, že odvolací súd vec prejedná v medziach, v ktorých sa odvolateľ domáha prieskumu. Určením rozsahu napadnutia rozhodnutia súdu prvej inštancie odvolateľ nielen vymedzuje to, ohľadne akých výrokov u rozhodnutia súdu prvej inštancie nastal suspenzívny účinok odvolania, ale súčasne stanoví medze, v ktorých je odvolací súd oprávnený a povinný rozhodnutie súdu prvej inštancie preskúmať.

36. Odvolací súd v odvolacom konaní posúdil relevantnosť konkrétnych odvolacích dôvodov v kontexte s namietanou nepreskúmateľnosťou rozhodnutia, nesprávnymi skutkovými zisteniami a nesprávnym právnym posúdením, teda to, či súd prvej inštancie na zistený skutkový stav správne, v úplnosti, aplikoval príslušné právne predpisy, či riadne svoje rozhodnutie odôvodnil, to všetko s prihliadnutím na to, že v odôvodnení rozhodnutia nemusí byť daná odpoveď na každú námietku alebo argument v oprávnom

prostriedku, ale iba na tie, ktoré majú rozhodujúci význam pre rozhodnutie o odvolaní (viď rozhodnutie Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. II. ÚS 78/05).

37. Odvolací súd v prvom rade poukazuje na skutočnosť, že o odvolaní strán sporu už raz rozhodol, a to rozsudkom č.k. 20Co/21/2022-680 zo dňa 28.02.2023 tak, že cit.:

I. Potvrdzuje sa rozsudok vo výrokoch I., II., III. a IV.

II. V prevyšujúcej časti sa rozsudok mení tak, že určuje, že žalovaná v 3. rade porušila zásadu rovnakého zaobchádzania vo vzťahu k žalobcom v 1. až 3. rade a dopustila sa diskriminácie vo vzdelávaní žalobcov v 1. až 3. rade z dôvodu ich rómskej etnickej príslušnosti tým, že neprijala účinné preventívne opatrenia na ochranu pred diskrimináciou a opatrenia na odstránenie diskriminácie žalobcov v 1. až 3. rade vzdelávaných podľa vzdelávacieho programu pre žiakov/-čky s ľahkým mentálnym postihnutím u žalovanej v 2. rade

III. Žalovaná v 3. rade je povinná do 3 dní od nadobudnutia právoplatnosti rozsudku zaslať doporučené každému zo žalobcov v 1. až 3. rade na adresu ich trvalého pobytu list obsahujúci ospravedlnenie nasledujúceho znenia:

„Vážený A. B. / Vážený D. E./ Vážená F. E., nedostatočnou psychologickou diagnostikou a následnou rediagnostikou Súkromného centra špeciálno-pedagogického poradenstva v G., H. X, na základe ktorého toto odporučilo vzdelávať Vás podľa vzdelávacieho programu pre žiakov/-čky s ľahkým mentálnym postihnutím, následným zaradením do systému špeciálneho vzdelávania a vzdelávaním v rozpore so zákonom podľa vzdelávacieho programu pre žiakov/-čky s ľahkým mentálnym postihnutím a vzdelávaním v etnicky homogénnych špeciálnych triedach, situovaných oddelene od žiakov/-čok z majority, mimo hlavnej budovy školy v I. J. D. K. J. C., ako aj neprijatím účinných preventívnych opatrení na Vašu ochranu pred diskrimináciou a opatrení na odstránenie Vašej diskriminácie v Základnej škole s materskou školou C. zo strany Slovenskej republiky, bolo porušené Vaše právo na vzdelanie bez diskriminácie na základe Vašej rómskej etnickej príslušnosti, čím bola znížená Vaša ľudská dôstojnosť, spoločenská vážnosť a Vaše spoločenské uplatnenie. Takýto zásah do Vašich práv bol protiprávny a touto cestou sa Vám zaň hlboko ospravedľujeme.“

IV. Žalovaní v 1, 2. a 3. rade sú povinní spoločne a nerozdielne zaplatiť každému zo žalobcov v 1. až 3. rade z titulu náhrady nemajetkovej ujmy sumu vo výške po 5.000,- eur a to do 15 dní od právoplatnosti tohto rozsudku.

V. Žalovaní v 1., 2. a 3. rade sú povinní spoločne a nerozdielne zaplatiť žalobcom v 1. až 3. rade trovy celého konania v rozsahu 100 %, o výške ktorých bude rozhodnuté súdom prvej inštancie samostatným uznesením po právoplatnosti tohto rozsudku.“.

38. Najvyšší súd SR na dovolanie žalovaných v 1. až 3. rade rozhodol uznesením sp. zn. 5Cdo/36/2024 zo dňa 27.03.2025 tak, že cit.:

„Z r u š u j e rozsudok Krajského súdu v Prešove vo vzťahu k žalovaným 1/ a 3/ a v rozsahu zrušenia mu vec vracia na ďalšie konania.

Konanie o dovolaní žalovaného 2/ z a s t a v u j e.

Žalobcov i p r i z n á v a voči žalovanému 2/ náhradu trov dovolacieho konania v celom rozsahu.“.

39. V odôvodnení rozhodnutia dovolací súd uviedol nasledovné: „16. Z obsahu súdneho spisu dovolací súd zistil, že zo správy zo psychologického vyšetrenia žalobcu v 1/ rade u žalovaného v 1/ rade zo dňa 24. 04. 2013 vyplýva, že úroveň rozumových schopností sa t. č. nachádza v pásme ľahkého mentálneho postihnutia, s nerovnomerným rozložením čiastkových výkonov. Vzhľadom k diagnostikovanej úrovni rozumových schopností odporúča sa žiaka vzdelávať v špeciálnej triede pre žiakov s mentálnym postihnutím. Z psychologického vyšetrenia Súkromným centrom pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie v Košiciach vyplýva, že aktuálne psychologické vyšetrenie poukazuje na nerovnomernosť výkonov v intelektovom vývine - úroveň intelektových schopností sa pohybovala v pásme podpriemeru v neverbálnej zložke a verbálna zložka inteligencie bola slabšia, na hranici pásma ľahkého mentálneho postihnutia. Psychologička odporúča uvažovať o ukončení školskej dochádzky v podmienkach bežnej základnej školy/napríklad umožniť žiakovi navštevovať 9. ročník ZŠ/ Zo správy DC VÚDPaP z 26. 03. 2015 vyplýva, že u žalobcu v 2/ rade je aktuálny výkon v skúškach inteligencie celkovo v norme (podpriemer/hraničné pásmo). Celkovo je výkon vo verbálnej a neverbálnej

škále na rovnakej úrovni, v rámci jednotlivých škál sú výrazné diskrepancie, v neverbálnej extrémne (siahajú od výkonu pod úrovňou normy po výkon na úrovni populačného priemeru). Na základe analýzy výkonov možno konštatovať, že testové výsledky podhodnocujú potenciál dieťaťa. Žalobca v 2/ rade je žiak so špeciálnymi výchovno - vzdelávacími potrebami, ktoré vyplývajú z vývinu v SZP. Z výsledkov vyplýva, že nemá byť vzdelávaný podľa vzdelávacieho programu pre žiakov s mentálnym postihnutím. Zo správy zo psychologického vyšetrenia žalobkyne v 3/ rade u žalovaného v 1/ rade zo dňa 28. 03. 2014 vyplýva, že úroveň rozumových schopností sa t. č. nachádza v pásme ľahkého mentálneho postihnutia, s výraznou diskrepanciou medzi jednotlivými zložkami. Vzhľadom k diagnostikovanej úrovni rozumových schopností odporúča sa žiačku naďalej vzdelávať v špeciálnej triede. Zo správy DC VÚDPaP vyplýva, že u žalobkyne v 3/ rade je aktuálny výkon v skúškach inteligencie celkovo v norme, na úrovni hlbokého podpriemeru/hraničné pásmo, s extrémne nerovnomernou štruktúrou výkonov. Na základe analýzy výkonov možno konštatovať, že prirodzené intelektové schopnosti dieťaťa sú na lepšej úrovni ako aktuálny výsledok (úsudok na veku primeranej úrovni). Žiačka má špeciálne výchovno-vzdelávacie potreby, ktoré rezultujú z vývinu v SZP. Z výsledkov vyplýva, že žiačka nemá byť vzdelávaná podľa výchovno-vzdelávacieho programu pre žiakov s mentálnym postihnutím. Podľa správy z psychologického vyšetrenia zo dňa 21. 04. 2005 Okresnej pedagogicko-psychologickej poradne, bolo odporúčané u žalobcu v 1/ rade postupovať podľa štandardných učebných osnov základnej školy. Podľa správy z psychologického vyšetrenia zo dňa 18. 09. 2009 bolo u žalobcu v 1/ rade odporúčané pokračovať v špeciálnej triede. K rovnakému záveru dospel žalovaný v 1/ rade pri vyšetreniach v roku 2011, 2013 a 2014. Podľa správy z psychologického vyšetrenia zo dňa 19. 10. 2007 Okresnej pedagogicko-psychologickej poradne, bolo odporúčané u žalobcu v 2/ rade vzdelávať v rámci bežnej triedy ZŠ. Podľa správy z psychologického vyšetrenia zo dňa 17. 09. 2008 otec žalobcu v 2/ rade veľmi nalieha na preradenie do špeciálnej triedy z účelových dôvodov. Podľa názoru psychológa je to poškodzovanie dieťaťa zo strany rodičov, kým nebude výukovo a mentálne tak zaostalé, aby bolo možné preradenie do ŠT. Zatiaľ nemôže dať odporúčanie do špeciálnej triedy. Podľa psychologického vyšetrenia žalovaného v 1/ rade z roku 2011 a 2014 odporúča naďalej žiaka vzdelávať v špeciálnej triede bežnej ZŠ podľa osnov ŠZŠ. Podľa správy z psychologického vyšetrenia zo dňa 27. 03. 2008 pedagogicko-psychologickej poradne, bolo odporúčané u žalobkyňu v 3/ rade zaradiť do triedy pre žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia. Podľa psychologického vyšetrenia žalovaného v 1/ rade z roku 2011, 2014 a 2016 odporúča naďalej žiačku vzdelávať na ZŠ v špeciálnej triede. Súd prvej inštancie v bode 51 rozhodnutia uviedol nasledovné:

51. Súd na základe vykonaného dokazovania dospel k záveru, že žalovaný v 1/ a 2/ rade neuniesli dôkazné bremeno. Žalovaný v 1/ a 2/ rade v konaní dostatočným spôsobom nepreukázali, že z ich strany nedošlo k porušeniu zásady rovnakého zaobchádzania. Žalovaný v 1/ rade nepreukázal, že žalobcovia boli riadne diagnostikovaní s tým, že mali byť zaradení do špeciálnych tried. Pochybnosti o diagnostikovaní vzbudzuje jednak výsluch žalobcov, ktorí dá sa povedať zhodne popísali ako samotne testovanie prebiehalo, a ktoré malo trvať 15 minút až hodinu. Za tak krátky čas nemohlo dôjsť k dôkladnej diagnostike ak zoberieme do úvahy, že vyšetrenie u žalobcov v 2/ a 3/ rade svedkyňou K. J. prebiehalo v Bratislave dva dni. Nepriamo tomu nasvedčuje aj pomer žiakov s mentálnym postihnutím u žalovanej v 2/ rade, ktorý vysoko prevyšuje celoslovenský priemer a pomer žiakov s mentálnym postihnutím, ktorí sú rómskeho etnického pôvodu. Nasvedčujú tomu aj napríklad správy z psychologického vyšetrenia žalobcu v 2/ rade, ktoré boli realizované iným subjektom, ako žalovaným v 1/ rade, a na základe ktorých bolo odporúčané vzdelávanie v bežnej triede. Napriek tomu však nasledujúce vyšetrenie z roku 2011, už odporúča naďalej vzdelávať v špeciálnej triede. Teda nie je zrejmé, na základe akého vyšetrenia bol žalobca v 2/ rade zaradený do špeciálnej triedy. Rovnako možno konštatovať u žalobkyne v 3/ rade. Žalobca v 1/ rade bol zaradený v roku 2005 do špeciálnej triedy, napriek tomu, že bolo odporúčané vzdelávanie podľa štandardných učebných osnov základnej školy. Žalovaní taktiež nepreukázali, a akého dôvodu je tak vysoký počet osôb rómskej etnickej príslušnosti vzdelávaných v špeciálnych triedach v porovnaní s celoslovenským priemerom. U žalovanej v 2/ rade to bolo viac ako 5-násobok oproti celoslovenskému priemeru. Jedná sa značný nepomer. Taktiež súd poukazuje na výpoveď svedkyne K. J., ktorá u žalobcov v 2/ a 3/ rade vylúčila mentálne postihnutie. Ani jedno z detí nepodalo v teste výkon, ktorý by vybočoval z normy. Takýto výkon vylučuje potom diagnózu - mentálne postihnutie. Podľa svedkyne teda nemali byť vzdelávané v špeciálnej triede. Znalkyňa, ustanovená súdom v konaní, považovala tieto závery ako validné a primerané, vychádzajúce z relevantných výsledkov. Je teda nelogické, aby žalobcom bolo najprv diagnostikované mentálne postihnutie, ktoré malo byť podľa žalovaného v 1/ rade fyziologického pôvodu, tzn. že ide o vrodenú, a neskôr bolo mentálne postihnutie vylúčené. Aj to nepochybne spochybňuje diagnostikovanie žalobcov." Dovolací súd však poukazuje tiež na bod 21 rozhodnutia odvolacieho súdu, v zmysle ktorého „argumenty o uspokojení sa s tým, že my

s tým nič nemáme, to oni diagnostikovali, diagnostika v čase zaraďovania detí nemôže byť zvrátená súčasnou diagnostikou, sú neakceptovateľné, veď predsa maloleté deti boli zaradené do špeciálnej školy z dôvodu mentálneho postihnutia fyziologického (vrodeného) charakteru (č. I. 405 spisu), ktoré neskôr bolo vyvrátené.“

16.1. Pokiaľ teda dovolatelia namietali to, že súd prvej inštalácie pri rozhodovaní nevzhliadol na záver Znaleckého posudku č. XX/XXXX znalkyne G. A. E., pričom tento dôkaz zabezpečený súdom prvej inštalácie ostal bez povšimnutia aj pri rozhodovaní odvolacím súdom, pritom podľa názoru dovolateľov išlo o podstatný dôkaz, s ktorým, ak by sa odvolací súd vysporiadal, potom by nemohol prijať právny záver, ktorý vyslovil v napadnutom rozsudku. Dovolací súd konštatuje, že nie je jasné na základe akých skutočností boli argumenty uvedené v bode 21 rozhodnutia odvolacieho súdu vyvrátené, keď sa vo svojom rozhodnutí nielenže nevysporiadal s námietkou dovolateľov o nevykonaní dôkazu súdom prvej inštalácie a ani takýto dôkaz nevykonával, a to napriek tomu že zo záverov Znaleckého posudku č. XX/XXXX znalkyne G. A. E. vyplýva pri posudzovaní, či je možné v súčasnosti posúdiť u žalobcov v rokoch, kedy navštevovali ZŠ, úroveň ich rozumových a intelektuálnych schopností v tom čase a či závery v tom čase prijaté, že úroveň ich rozumových schopností sa nachádza v pásme ľahkého mentálneho postihnutia, na základe čoho bolo odporúčané zaradiť ich na vzdelávanie v špeciálnej triede ZŠ, boli v tom čase správne, že v súčasnosti nie je možné u žalobcov posúdiť v rokoch, kedy navštevovali ZŠ, úroveň ich rozumových a intelektových schopností a teda ani to, či závery v tom čase prijaté boli správne. Uvedené vyplýva z podstaty veci a teda, že aktuálne podávaný výkon nemusí presne odzrkadľovať úroveň schopností osobnosti, ale najmä z toho, že výkonová zložka osobnosti sa vyvíja, v istom veku môže zaostávať za jej fyzickým vekom a teda vykazovať deficit. A zároveň v neskoršom veku (napríklad vplyvom vhodného vzdelania či stimulácie) môže výkonová zložka tej istej osobnosti dozrieť na úroveň fyzického veku jednotlivca a teda viac nevykazovať odchýlky. Vyšetrenie rozumových schopností v rannom veku je práve pre prirodzenú nezrelosť a nemožnosť exaktne predvídať ich vývin menej presné, namerané hodnoty sú menej stabilné.

16.2. V súvislosti s otázkou, či vo februári 2015 bolo možné na základe vyšetrenia žalobcov urobiť taký záver, ako to urobila G. J., M. a či v tom čase bolo možné posúdiť, či žalobcovia v rokoch, kedy navštevovali ZŠ, boli správne diagnostikovaní so záverom, že „úroveň ich rozumových schopností sa nachádza v pásme ľahkého mentálneho postihnutia“, na základe čoho bolo odporúčané zaradiť ich na vzdelávanie v špeciálnej triede ZŠ, boli v tom čase správne, znalkyňa uviedla, že závery G. J., M. sa javia ako validné a primerané, vychádzajúce z relevantných výsledkov. V čase, keď bolo ňou vykonávané vyšetrenie realizované, nebolo možné posúdiť správnosť predchádzajúceho psychologického záveru (keď žalobcovia boli žiakmi ZŠ). Vo vzťahu k posúdeniu záverov G. J. v správe z 23. 03. 2015 - F. E., z 26. 03. 2015 - D. E. a A. B. z 27. 12. 2014 v Súkromnom centre Košice, a teda či boli správne a či zodpovedali rozumovým a intelektovým schopnostiam žalobcov v rokoch, kedy navštevovali ZŠ, znalkyňa uviedla nasledovné: „K uvedenému nie je možné vyjadriť sa spätne nakoľko intelektová vyspelosť nie je nemenná vlastnosť osobnosti, ale je skôr aktuálny výkon v teste na pozadí rôzne sa vyvíjajúcich schopností, ktoré nie vždy kopírujú fyzický vek osoby. Nie je preto možné vyjadriť sa k správnosti záverov psychologického vyšetrenia v tomto zmysle spätne.“

16.3. Dovolací súd vzhľadom na uvedené konštatuje, že ak odvolací súd však vo svojom rozhodnutí konštatoval, že nezostali nezodpovedané žiadne dôležité relevantné otázky strán sporu, ktoré by mohli mať čo i len teoretický vplyv na vecnú správnosť rozsudku a odvolací súd nezistil také vady prvoinštančného konania, ktoré by mali za následok nesprávne rozhodnutie o veci, pričom napadnuté rozhodnutie obsahuje všetky formálne náležitosti, vrátane skutkového stavu, ktorý je nepochybne nielen vyvoditeľný z obsahu ratio decidendi rozhodnutia, ale aj explicitne v ňom označený (body 10 až 33), potom dovolací súd konštatuje, že v konaní nepostupoval správne, keď vo svojom rozhodnutí nedal jasnú odpoveď na dôvodnosť vyhodnotenia iba jednotlivých dôkazov, a to bez vzatia do úvahy konštatovaného znalkyňou G. E. vo vzťahu k posúdeniu záverov G. J., že k uvedenému sa nie je možné vyjadriť spätne nakoľko intelektová vyspelosť nie je nemenná vlastnosť osobnosti, ale je skôr aktuálny výkon v teste na pozadí rôzne sa vyvíjajúcich schopností, ktoré nie vždy kopírujú fyzický vek osoby, pričom nie je preto možné vyjadriť sa k správnosti záverov psychologického vyšetrenia v tomto zmysle spätne. Záver odvolacieho súdu týkajúci sa nedostatočnej psychologickkej diagnostiky a rediagnostiky zo strany žalovaného v 1/ rade, zaradenie žalobcov do systému špeciálneho vzdelávania, ako aj ich vzdelávanie u žalovanej v 2/ rade podľa vzdelávacieho programu pre žiakov s ľahkým mentálnym postihnutím, v etnicky homogénnych špeciálnych triedach, situovaných oddelene od žiakov z majority, mimo hlavnej budovy školy, čím došlo k porušeniu zásady rovnakého zaobchádzania, je nejasný, vnútorne rozporný, bez uvedenia jasných dôvodov, na ktorých založil svoje rozhodnutie.

17. Najvyšší súd po preskúmaní rozhodnutí súdov nižších inšancií v rozsahu danom dovolacími dôvodmi konštatuje, že dovolacia námietka žalovaných týkajúca sa prípustnosti a dôvodnosti dovolania podľa § 420 písm. f) CSP je opodstatnená, preto sa už ďalšími námietkami dovolateľov nezaoberal. Procesný postup súdov nižších stupňov, pri ktorom nevzali v úvahu závery znaleckého posudku G. E., podľa názoru dovolacieho súdu mohol mať vplyv na posúdenie skutkového stavu veci z hľadiska tvrdení žalovaného 1/ aj žalovaného 3/. Nevykonanie navrhnutého dôkazu, ktorý by mohol mať vplyv na posúdenie skutkového stavu, ktorý z doteraz vykonaných dôkazov nemožno bezpečne ustáliť možno kvalifikovať ako porušenie práva na spravodlivé súdne konanie v zmysle čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (pozri III. ÚS 332/09). V takomto prípade by prichádzalo do úvahy aj vyslovenie porušenia základného práva na rovnosť účastníkov v konaní podľa čl. 47 ods. 3 Ústavy Slovenskej republiky, keďže nevykonanie účastníkom konania navrhovaného dôkazu by ho oproti druhému účastníkovi konania znevýhodňovalo.“.

42. Z dôvodu zrušenia rozsudku Krajského súdu v Prešove sp.zn. 20Co/21/2022 zo dňa 28.02.2023 vo vzťahu k žalovaným 1/ a 3/, pretože žalovaný v 2. rade zobral svoje dovolanie späť a dovolací súd, tak ako už bolo uvedené, dovolacie konanie o jeho dovolaní zastavil, tak odvolací súd opätovne podrobil prieskumu odvolanie žalobcov a žalovaného 1/ a podané proti rozsudku Okresného súdu Prešov č.k. 29C/1/2022-111 zo dňa 30.11.2022.

43. K odvolacej námietke, že rozsudok trpí nedostatkom riadneho a vyčerpávajúceho odôvodnenia podľa ust. § 365 ods. 1 CSP písm. b), pričom je nedostatočne odôvodnený, nezrozumiteľný a nepreskúmateľný, odvolací súd uvádza, že Civilný sporový poriadok určuje základné obsahové náležitosti a kvalitatívne požiadavky na odôvodnenie rozsudku, ktoré sú presne uvedené v ust. § 220 ods. 2 Civilného sporového poriadku. Z tohto ustanovenia sa dá vyvodiť aj záväzná logická štruktúra odôvodnenia. Po preskúmaní rozhodnutia súdu prvej inšancie odvolacím súdom možno konštatovať, že pokiaľ ide o žalobu o určenie neprijateľných zmluvných podmienok, súd prvej inšancie v tejto časti vydal rozhodnutie, ktoré spĺňa požiadavky na odôvodnenie rozsudku podľa § 220 ods. 2 Civilného sporového poriadku. V prvom rade sa súd prvej inšancie riadne zaoberal tým, čoho sa strana žalobkyne domáhala, aké skutočnosti tvrdila, a aké dôkazné prostriedky označila, riadne sa zaoberal vyjadreniami žalovanej strany a prostriedkami jej procesnej obrany a taktiež komplexne posúdil čiastkové skutkové tvrdenia strán a tieto aj riadne vyhodnotil. V odôvodnení taktiež uviedol, ktoré z rozhodných skutkových okolností preukázané boli a ktoré nie. Odvolací súd v tomto poukazuje na skutočnosť, že do odôvodnenia súdu prvej inšancie je potrebné zahrnúť iba rozhodné skutkové okolnosti tak, aby rozsudok neobsahoval nadbytočné informácie. Súd prvej inšancie sa taktiež v odôvodnení zaoberal vyhodnotením dôkaznej situácie a obsahom predmetného rozhodnutia je aj riadne hodnotenie dôkazov, ako aj riadne opísanie úvahy súdu prvej inšancie pri ich hodnotení. V tomto ohľade musí dať odvolací súd za pravdu žalovanému v 1. rade, ktorý namietal, že z napadnutého rozhodnutia nie je zrejmé ako súd prvej inšancie posúdil a vyhodnotil Znalecký posudok č. XX/XXXX znalkyne G. A. E. a závery z neho vyplývajúce na dovtedy zistený skutkový stav veci. Odôvodnenie napadnutého rozsudku tak dôvodne možno považovať za nedostatočné a tiež prekvapivé, čo v konečnom dôsledku rozsudok činí nepreskúmateľným.

44. K námietke nesprávnych skutkových zistení z vykonaných dôkazov podľa ust. § 365 ods. 1 CSP písm. f) odvolací súd poznamenáva, že dokazovanie je procesný postup, ktorý je založený na vykonávaní jednotlivých dôkazných prostriedkov súdom a ich následnom zhodnotení. Význam dokazovania teda spočíva v získavaní dôležitých poznatkov na základe ktorých súd stanoví skutkový stav v prejednávanej veci a z ktorého potom vychádza a na ktorý následne aplikuje aj konkrétnu právnu normu, resp. právne normy, teda rozhoduje. Zistenie skutkového stavu, ktoré objektívne zodpovedá stavu veci je jednou z najdôležitejších činností v rámci sporového konania, pretože je základným predpokladom vôbec pre rozhodnutie súdu. Dôkazmi overený skutkový stav je významný však aj z hľadiska posúdenia správnosti tvrdení strán sporu a unesenia dôkazného bremena, ktoré je predpokladom ich úspešnosti, a to obzvlášť v sporovom konaní (primerane rozsudok NS SR sp.zn. 4Cdo/256/2012). Odvolací súd tiež zdôrazňuje aj to, že súd nemusí rozhodovať v súlade so skutkovým a právnym názorom strany sporu a procesný postoj strany sporu zásadne nemôže bez ďalšieho dokazovania implikovať povinnosť súdu akceptovať návrhy, procesné úkony a obsah opravných prostriedkov a rozhodovať podľa nich. Súd sú povinné na všetky uvedené procesné úkony primeraným, zrozumiteľným a ústavne akceptovateľným spôsobom reagovať v súlade s platným procesným poriadkom, a to aj pri rešpektovaní druhu civilného procesu, v ktorom strana sporu uplatňuje svoje nárok alebo sa bráni proti ich uplatneniu, prípadne štádia civilného procesu. K námietke

nesprávneho skutkového zistenia z vykonaných dôkazov odvolací súd taktiež uvádza, že vykonané dôkazy hodnotí súd podľa svojej úvahy, a to každý dôkaz jednotlivo a všetky dôkazy v ich vzájomnej súvislosti. Vyhodnotenie vykonaných dôkazov súd uvedie v odôvodnení rozsudku podľa § 220 ods. 2 CSP. Voľné hodnotenie dôkazov súdom prirodzene neznamená ľubovôľu hodnotenia. Súd hodnotí jednotlivý dôkaz z hľadiska jeho dôležitosti, zákonnosti a pravdivosti. Po individuálnej selekcii následne súd hodnotí všetky dôkazy vo vzájomnej súvislosti. K nesprávnym skutkovým zisteniam z vykonaných dôkazov súd dospeje nesprávnym vyhodnotením dôležitosti alebo pravdivosti dôkazov, alebo porušením pravidiel formálnej logiky. Odvolací súd má za to, že súd prvej inštancie listinné dôkazy nachádzajúce sa v spise vyhodnotil správne, pravdivosť vykonaných dôkazov sporovými stranami napadnutá nebola a súd takto samotné listinné dôkazy ani nevyhodnocoval (nepravdivosť dôkazov) a z odôvodnenia samotného rozsudku sa nejaví žiadne porušenie pravidiel formálnej logiky.

45. K námietke nesprávneho právneho posúdenia podľa ust. § 365 ods. 1 CSP písm. h) odvolací súd uvádza, že právnym posúdením je činnosť súdu, pri ktorej zo skutkových zistení vyvodzuje právne závery a aplikuje konkrétnu právnu normu na zistený skutkový stav. Nesprávnym právnym posúdením veci je omyl súdu pri aplikácii práva na zistený skutkový stav. O omyl ide vtedy, ak súd nepoužil správny právny predpis alebo ak síce aplikoval správny právny predpis, nesprávne ho ale interpretoval alebo ak zo správnych skutkových záverov vyvodil nesprávne právne závery (pozri napr. Najvyšší súd SR, sp.zn. 7Cdo/7/2010).

46. Žalobcovia sa podanou žalobou domáhali, aby súd určil, že každý zo žalovaných v 1./ - 3./ rade porušil vo vzťahu k žalobcom v 1./ - 3./ rade zásadu rovnakého zaobchádzania a dopustil sa tak diskriminácie v ich vzdelávaní. Žalobcovia v 1./ - 3./ rade požadovali voči žalovaným v 1./ - 3./ rade uložiť povinnosť spoločne a nerozdielne zaslať každému zo žalobcov v 1./ - 3./ rade ospravedlňujúci list znenia v žalobe špecifikovaného. Tiež sa domáhali, aby boli žalovaní v 1./ - 3./ rade spoločne a nerozdielne každému zo žalobcov v 1./ - 3./ rade nahradiť z titulu nemajetkovej ujmy sumu vo výške 5 000,- Eur a nahradiť im spoločne a nerozdielne trovy konania.

47. Z vykonaného dokazovania vyplynulo, že žalobcovia v 1./ až 3./ rade, ktorí sú rómskej etnickej príslušnosti, boli žiakmi žalovanej v 2./ rade, pričom boli zaradení do špeciálnych tried pre žiakov/-čky s mentálnym postihnutím. V dôsledku zaradenia do špeciálnych tried boli žalobcovia v 1./ až 3./ rade vzdelávaní podľa vzdelávacieho programu pre žiakov s ľahkým mentálnym postihnutím.

48. Žalovaný v 1./ rade vykonal vstupnú diagnostiku žalobcu v 1./ rade a ostatnú rediagnostiku u žalobcu v 2./ rade a žalobkyne v 3./ rade na žiadosť žalovanej v 2./ rade. Žalobca v 1./ rade navštevoval špeciálnu triedu u žalovanej v 2./ rade počas celého trvania jeho primárneho vzdelávania až do ukončenia povinnej školskej dochádzky v júni 2014. Odporúčanie vzdelávať žalobcu v 1./ rade v špeciálnej triede pre žiakov s mentálnym postihnutím, podľa vzdelávacieho programu ISCED 1 - primárne vzdelávanie pre žiakov s ľahkým stupňom mentálneho postihnutia, vyplynulo aj zo záverov psychologického vyšetrenia žalovaným v 1./ rade zo dňa 24.04.2013. Pokiaľ ide o zmienené psychologické vyšetrenie, nie je z neho zjavné aké psychodiagnostické metodiky, testové materiály, a ktoré konkrétne subtesty boli pri psychologickom vyšetrení žalobcu v 1./ zo strany žalovaného v 1./ rade použité. Javí sa, že žalovaný v 1./ vychádzal výhradne z jednorazového vyšetrenia a z výsledku inteligenčného testu. Súkromné centrum pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie v Košiciach vyšetřilo žalobcu v 1./ rade v decembri 2014. Predmetné vyšetrenie iniciovala matka žalobcu v 1. rade. Na základe tohto vyšetrenia bolo žalobcovi v 1. rade odporúčané uvažovať o ukončení školskej dochádzky v podmienkach bežnej základnej školy (umožniť žiakovi navštevovať 9. ročník základnej školy).

49. Žalobca v 2./ rade najskôr u žalovanej v 2./ rade absolvoval nultý ročník, po absolvovaní ktorého bol zaradený do prvého ročníka bežnej triedy. Vzdelávanie v druhom ročníku sa realizovalo v bežnej triede podľa individuálneho študijného plánu. Po ukončení druhého ročníka bežnej triedy bol žalobca v 2./ rade zaradený do špeciálnej triedy a vzdelávaný podľa variantu A. Na základe žiadosti žalovanej v 2./ rade sa žalobca v 1./ rade na jar 2014 podrobil rediagnostike, ktorú realizoval žalovaný v 1./ rade. Správou z tohto psychologického vyšetrenia žalobca v 2./ rade ani jeho zákonní zástupcovia nedisponujú. Po rediagnostike zo strany žalovanej v 2./ rade nedošlo k zmene formy ani metód vzdelávania žalobcu v 2./ rade. Berúc do úvahy uvedené, možno konštatovať, že psychologické vyšetrenie žalobcu v 2./ rade realizované žalovaným v 1./ rade na jar 2014 potvrdilo závery predchádzajúcich psychologických vyšetrení o ľahkom mentálnom postihnutí žalobcu v 2./ rade. Vo februári 2015 bol žalobca v 2./ rade

opätovne psychologicky vyšetrený, tentokrát na žiadosť matky, a to v Detskom centre Výskumného ústavu detskej psychológie a patopsychológie v Bratislave (ďalej aj „Detské centrum“). Správa, ktorú vypracovalo Detské centrum obsahovala údaje o tom, aké metódy boli pri psychologickom vyšetrení použité a aké výsledky v jednotlivých sledovaných zložkách - škálach žalobcu v 2./ rade dosiahol. Detské centrum zohľadnilo, že testovanie sa nerealizovalo v materinskom jazyku žalobcu v 2./ rade, ako aj skutočnosť, že vývin žalobcu v 2./ rade prebiehal v sociálne znevýhodnenom prostredí a vzdelávanie žalobcu v 2./ rade s redukovanými obsahmi (iné skúsenosti a poznatky, než akými disponujú majoritné deti, ktorých výkony sú podkladom pre normy). Zo záverov psychologického vyšetrenia vyplynulo, že žalobca v 2./ rade nemá byť vzdelávaný podľa vzdelávacieho programu pre žiakov s mentálnym postihnutím.

50. Pokiaľ ide o žalobkyňu v 3./ rade, aj ona absolvovala nultý ročník, po ukončení ktorého bola od prvého ročníka zaradená do špeciálnej triedy, ktorú navštevovala aj čase podania žaloby. Žalovaná v 2./ rade aj u nej iniciovala rediagnostiku, ktorá sa realizovala dňa 28.03.2014 u žalovaného v 1. rade. Z tohto psychologického vyšetrenia vyplynulo, že „úroveň rozumových schopností sa t. č. nachádza „v pásme ľahkého mentálneho postihnutia, s nerovnomerným rozložením čiastkových výkonov, v prospech verbálnej zložky intelektu“. S ohľadom na zmienené zistenia žalovaný v 1./ rade odporučil pokračovať vo vzdelávaní žalobkyne v 3./ rade v špeciálnej triede základnej školy podľa vzdelávacieho programu ISCED1 - primárne vzdelávanie pre žiakov s mentálnym postihnutím. Rovnako ako tomu bolo u žalobcu v 1. /rade, ani z tejto správy žalovaného v 1./ rade nie je zrejmé aké psychodiagnostické metodiky, testové materiály, a ktoré konkrétne subtesty boli pri psychologickom vyšetrení žalobkyne v 3./ rade žalovaným v 1./ rade použité. Zo strany žalovaného v 1./ rade bola u žalobkyne v 3./ rade realizovaná aj rediagnostika, a to na podklade jednorazového vyšetrenia, ktoré pravdepodobne pozostávalo výlučne z intelligenčného testu. Žalobkyňa v 3./ rade bola na žiadosť matky psychologicky vyšetrená v Detskom centre. Aj táto správa Detského centra obsahovala informácie o tom, aké metódy boli pri psychologickom vyšetrení žalobkyne v 3./ rade použité a aké výsledky v jednotlivých sledovaných zložkách - škálach žalobkyňa v 3./ rade dosiahla. Rovnako aj v prípade žalobkyne v 3./ rade bol zohľadnený vplyv jazykového prostredia žalobkyne v 3./ rade, teda, že testovací jazyk nebol materinským jazykom žalobkyne v 3./ rade ako aj vývin žalobkyne v 3./ rade v sociálne znevýhodnenom prostredí. Deficitné výkony žalobkyne v 3./ rade v dvoch subtestoch (obsahovali úlohy, ktoré si vyžadovali konkrétne poznatky a skúsenosti) boli podľa Detského centra ovplyvnené redukovaným obsahom vzdelávania a pravdepodobne obmedzeným prístupom k veciam, bežným pre majoritné deti, ktorých výkony sú podkladom pre normy, a preto ich podľa Detského centra nebolo možné pokladať za validnú mieru intelektového vývinu. Zo záverov psychologického vyšetrenia vyplynulo, že celkový výkon žalobkyne v 3./ rade v intelligenčných testoch v čase vyšetrenia zodpovedal norme (výsledok je v pásme hlbokého podpriemeru/hraničné pásmo), pričom že výkony v jednotlivých typoch úloh boli extrémne nerovnomerne rozložené a siahajú od zjavne deficitných po primerané, a to rovnako vo verbálnej aj v neverbálnej škále. V kontexte uvedených zistení Detské centrum konštatovalo, že prirodzené intelektové schopnosti dieťaťa sú na lepšej úrovni ako aktuálny výsledok (úsudok na veku primeranej úrovni) s tým, že žalobkyňa v 3./ rade nemá byť vzdelávaná podľa výchovno-vzdelávacieho programu pre žiakov s mentálnym postihnutím“.

51. Žalovaný v 3./ rade podaním zo dňa 02.10.2017 navrhol doplniť dokazovanie o písomný znalecký posudok nezávislého znalca v odbore psychológia, ktorého predmetom majú byť správy z psychologických vyšetrení žalobcov zameraných na ich intelektové schopnosti, na základe ktorých boli žalobcovia zaradení do špeciálnej triedy (č.l. 181).

52. Uznesením č.k. 15C/14/2016-501 zo dňa 17.08.2020 súd prvej inštancie nariadil znalecké dokazovanie z odboru psychológia, odvetvia klinická psychológia detí, klinická psychológia dospelých a na jeho vykonanie poveril znalca: G. A. E., s miestom výkonu činnosti O. P. X, XXX XX G.. Znalcovi uložil, aby po oboznámení sa s obsahom súdneho spisu, vrátane písomností, ktoré pre účely tohto konania boli súdu predložené, a po realizácii nevyhnutných úkonov, podal písomný znalecký posudok, v ktorom zodpovie na nasledujúce otázky:

„1/ Či je možné v súčasnosti posúdiť u žalobcov v rokoch, kedy navštevovali ZŠ, úroveň ich rozumových a intelektuálnych schopností v tom čase a či závery v tom čase prijaté, že "úroveň ich rozumových schopností sa nachádza v pásme ľahkého mentálneho postihnutia", na základe čoho bolo odporúčané zaradiť ich na vzdelávanie v špeciálnej triede ZŠ, boli v tom čase správne.

2/ Či vo februári 2015 bolo možné na základe vyšetrenia žalobcov urobiť taký záver, ako to urobila G. J., M. a či v tom čase bolo možné posúdiť, či žalobcovia v rokoch, kedy navštevovali ZŠ, boli správne diagnostikovaní so záverom, že "úroveň ich rozumových schopností sa nachádza v pásme ľahkého mentálneho postihnutia", na základe čoho bolo odporúčané zaradiť ich na vzdelávanie v špeciálnej triede ZŠ, boli v tom čase správne.

3/ Či závery G. J. v správe z 23.3.2015 - F. E., z 26.3.2015 - D. E. a A. B. z 27.12.2014 v Súkromnom centre Košice boli správne a či zodpovedali rozumovým a intelektovým schopnostiam žalobcov v rokoch, kedy navštevovali ZŠ.

4/ Či boli pri psychologických vyšetreniach žalobcov použité kultúrne nezaujaté psychodiagnostické metódy.

5/ Či boli psychologické vyšetrenia žalobcov vykonané z odborného hľadiska správne.

6/ Či sú závery z psychologických vyšetrení správne.

7/ Uvedte prípadné ďalšie zistenia znalca dôležité pre závery znaleckého posudku.“.

53. Zo záverov Znaleckého posudku č. 76/2021 vyplynulo nasledovné (č.l. 530 – 531):

Odpoveď na otázku 1./ „V súčasnosti nie je možné u žalobcov posúdiť v rokoch, kedy navštevovali ZŠ, úroveň ich rozumových a intelektových schopností a teda ani to, či závery vtom čase prijaté boli správne. Uvedené vyplýva z podstaty veci a teda, že aktuálne podávaný výkon nemusí presne odzrkadľovať úroveň schopností osobnosti, ale najmä z toho, že výkonová zložka osobnosti sa vyvíja, v istom veku môže zaostávať za jej fyzickým vekom a teda vykazovať deficit. A zároveň v neskoršom veku (napríklad vplyvom vhodného vzdelania či stimulácie) môže výkonová zložka tej istej osobnosti dozrieť na úroveň fyzického veku jednotlivca a teda viac nevykazovať odchýlky. Vyšetrenie rozumových schopností v rannom veku je práve pre prirodzenú nezrelosť a nemožnosť exaktne predvídať ich vývin menej presné, namerané hodnoty sú menej stabilné.“.

Odpoveď na otázku 2./ „Závery G. J., M.. Sa javia ako validne a primerané, vychádzajúce z relevantných výsledkov. V čase keď bolo ňou vykonávané vyšetrenie realizované nebolo možné posúdiť správnosť predchádzajúceho psychologického záveru (keď žalobcovia boli žiakmi ZŠ).“.

Odpoveď na otázku 3./ „K uvedenému nie je možné vyjadriť sa spätne nakoľko intelektová vyspelosť nie je nemenná vlastnosť osobnosti, ale je skôr aktuálny výkon v teste na pozadí rôzne sa vyvíjajúcich schopností, ktoré nie vždy kopírujú fyzický vek osoby. Nie je preto možné vyjadriť sa k správnosti záverov psychologického vyšetrenia v tomto zmysle spätne.“.

Odpoveď na otázku 4./ „Pri psychologických vyšetreniach boli použité adekvátne dostupné štandardizované metodiky nakoľko kultúrne nezaujaté plnohodnotné diagnostické metodiky v pravom slova zmysle v Slovenskej republike neexistujú (neboli vydané Psychodiagnostikou a.s.).“.

Odpoveď na otázku 5./ „Z odborného hľadiska psychologické vyšetrenia žalobcov nemajú podstatné nedostatky a teda možno konštatovať, že boli vykonané správne.“.

Odpoveď na otázku 6./ „Správnosť vyšetrenia nie je možné spätne v čase verifikovať nakoľko schopnosti žalobcov boli vo vývine (viď. odpoveď na ot. č. 1). Preto nie je možné presne určiť úroveň ich schopností v konkrétnom čase a spätne ku konkrétnemu dátumu.“.

Odpoveď na otázku 7./ „V znaleckom posudku som uviedla všetky podstatné skutočnosti a zistenia.“.

54. Znalecký posudok č. XX/XXXX, vyhotovený G. A. E., znalkyňou z odboru psychológia, odvetvia klinická psychológia detí, klinická psychológia dospelých (č.l. 523) bol stranám sporu riadne doručený, následne na pojednávaní konanom na Okresnom súde Prešov dňa 25.10.2021 súd prvej inštancie umožnil stranám, aby sa vyjadrili k znaleckému posudku, pričom strany sporu toto právo nevyužili. Na otázku prvoinštančného súdu strany sporu vyslovene uviedli, že nemajú žiadne námietky voči vykonanému dokazovaniu (č.l. 546 rub, č.l. 547).

55. Súd prvej inštancie v napadnutom rozsudku (bod 51 odôvodnenia) uviedol dôvody, pre ktoré právne uzavrel, že žalovaný v 1./ a 2./ rade neunesli dôkazné bremeno a dostatočným spôsobom nepreukázali, že z ich strany nedošlo k porušeniu zásady rovnakého zaobchádzania. Odvolací súd má za to, že závery súdu prvoinštančného súdu majú oporu vo vykonanom dokazovaní a majú svoje logické opodstatnenie. Z vykonaného dokazovania jednoznačne a bez akýchkoľvek pochybností nevyplývalo, že žalobcovia boli riadne diagnostikovaní za účelom ich zaradenia do špeciálnych tried. Diagnostika, na ktorú sa žalovaní v 1./ a 2./ rade odvolávajú, sa odvolaciemu súdu javí nedôveryhodne. Dôvodné pochybnosti vyvolá spôsob realizácie diagnostiky žalobcov, keďže samotné testovanie malo podľa tvrdení žalobcov trvať okolo 15 minút až hodiny. Súd prvej inštancie správne zohľadnil pomer žiakov s mentálnym postihnutím u žalovaného v 2./ rade, ktorý vysoko prevyšuje celoslovenský priemer a

pomer žiakov s mentálnym postihnutím, ktorí sú rómskeho etnického pôvodu. Správnosť a dôvodnosť uvedených záverov potvrdzujú aj závery vyplývajúce z psychologického vyšetrenia realizovaného Súkromným centrom pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie v Košiciach, rovnako aj správy Detského centra Výskumného ústavu detskej psychológie a patopsychológie v Bratislave a napokon aj výpoveď svedkyne G. K. J., M.. Závery vyplývajúce zo Znaleckého posudku č. XX/XXXX, vyhotoveného G. A. E., znalkyňou z odboru psychológia, odvetvia klinická psychológia detí, klinická psychológia dospelých podľa odvolacieho súdu nevyvracajú závery a tvrdenia uvádzané G. K. J., M., ktorá vylúčila mentálne postihnutie u žalobcov v 1./ a 2./ rade. Validitu a primeranosť záverov G. K. J., M. napokon potvrdila aj samotná znalkyňa ustanovená súdom, G. A. E.. Nateraz aplikujúc prenesenie dôkazného bremena je kľúčová otázka, že pokiaľ žalobcom bolo riadne a spoľahlivo diagnostikované mentálne postihnutie, ktoré dokonca malo byť fyziologického pôvodu s tým, že s odstupom času toto mentálne postihnutie odznelo, teda bolo vylúčené, či takýto stav vôbec môže aj reálne nastať a či v prejednávanom prípade aj nastal.

56. Najvyšší súd SR však odôvodnenie prijatých záverov súdom prvej inštancie ako aj odvolacím súdom považoval za nedostatočné a nepresvedčivé, akcentujúc na nedostatočné vysporiadanie sa závermi vyplývajúcimi zo Znaleckého posudku č. XX/XXXX. Keďže nejde o právne posúdenie veci, ale o skutkové zistenia a z nich vyvodzujúce závery, odvolací súd v zmysle § 389 CSP považoval za potrebné napadnutý rozsudok zrušiť a postupom podľa § 391 ods. 1 písm. b) CSP vrátiť vec súdu prvej inštancie na ďalšie konanie a nové rozhodnutie. Náprava pochybení súdu prvej inštancie vyžaduje takú mieru ingerencie odvolacieho súdu, ktorá by v skutočnosti mala za následok aj nahrádzanie činnosti súdu prvej inštancie (úlohou odvolacích súdov napriek preneseniu na ne určitých činností vyžadovaných skôr od súdov prvej inštancie je totiž stále prieskum správnosti rozhodnutí súdov prvej inštancie).

57. So zreteľom na inštančnú záväznosť úlohou súdu prvej inštancie bude preto znova vo veci konať v intenciách naznačených odvolacím súdom vyššie - nariadiť pojednávanie, na ktorom sa vykoná dokazovanie oboznámením Znaleckého posudku č. XX/XXXX, poskytnúť stranám sporu priestor vyjadriť sa k uvedenému Znaleckému posudku a následne vo veci znova rozhodne a dostatočne a presvedčivo odôvodní, prečo závery vyplývajúce zo Znaleckého posudku č. XX/XXXX nie sú spôsobilé spochybniť závery vyplývajúce z vykonaného dokazovania, na podklade ktorého sa žaloba javí ako dôvodná.

58. Nad rámec uvedeného odvolací súd dopĺňa, že dovolací súd posúdenie námietky premlčania vznesenej žalovanými zo strany prvoinštančného aj odvolacieho súdu nijako nespochybňoval. Zároveň nateraz odvolací súd zotrváva na argumentácii vo vzťahu k opodstatnenosti žaloby aj voči žalovanému ministerstvu (žalovaný v 3. rade) zotrvanie na argumentačnej línii predstavuje aj záver v otázke posúdenia námietky premlčania, ako aj primeranosti relutárnej satisfakcie (pozri body 15 až 19 rozsudku Krajského súdu v Prešove z 28.02.2023 sp.zn. 20Co/21/2022).

59. Podľa § 391 ods. 2 CSP, ak bolo rozhodnutie zrušené a ak bola vec vrátená na ďalšie konanie a nové rozhodnutie, súd prvej inštancie je viazaný právnym názorom odvolacieho súdu.

60. V novom rozhodnutí rozhodne súd prvej inštancie taktiež o trovách celého konania vrátane trov odvolacieho a dovolacieho konania (§ 396 ods. 3 CSP).

61. Rozhodnutie bolo prijaté senátom Krajského súdu v Prešove v pomere hlasov 3 : 0.

Poučenie:

Proti tomuto uzneseniu odvolanie nie je prípustné.

Proti rozhodnutiu odvolacieho súdu je prípustné dovolanie, ak to zákon pripúšťa (§ 419 CSP) v lehote dvoch mesiacov od doručenia rozhodnutia odvolacieho súdu oprávnenému subjektu na súde, ktorý rozhodoval v prvej inštancii. Ak bolo vydané opravné uznesenie, lehota plynie znovu od doručenia opravného uznesenia len v rozsahu vykonanej opravy (§ 427 ods. 1 CSP).

Dovolateľ má právo zvoliť si advokáta a možnosť obrátiť sa na Centrum právnej pomoci (§ 160 ods. 2 CSP).

Podanie vo veci samej urobené v elektronickej podobe bez autorizácie podľa osobitného predpisu treba dodatočne doručiť v listinnej podobe alebo v elektronickej podobe autorizované podľa osobitného

predpisu; ak sa dodatočne nedoručí súdu do desiatich dní, na podanie sa neprihliada. Súd na dodatočné doručenie podania nevyzýva (§ 125 ods. 2 CSP).

Dovolaťel musí byť s výnimkou prípadov podľa § 429 ods.2 v dovolacom konaní zastúpený advokátom.

Dovolanie a iné podania dovolateľa musia byť spísané advokátom (§ 429 ods. 1 CSP).

V dovolaní sa popri všeobecných náležitostiach podania uvedie, proti ktorému rozhodnutiu smeruje, v akom rozsahu sa toto rozhodnutie napáda, z akých dôvodov sa rozhodnutie považuje za nesprávne (dovolacie dôvody) a čoho sa dovolateľ domáha (dovolací návrh) (§ 428 CSP).